БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 177 (11775) | 1968 оной июлиин 30, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ТАРЯА ХУРЯАЛГАДА ЭРХИМЭЭР БЭЛДЭЕ

Буряад ороной колхоз, совхозуудай нэлэнхы үргэн поли ...түүр хахад миллионһоо ...үхэн гектарта ороoһо тарян ...шэжэ, һэбшээ жабарта буу..., шаргал долгёор эбхэрэн ...гдадаг болобо. Тиигэжэ шэ... ургасаяа хуряажа абаха са...газаа орожо ерэһые мэдүүл...

...ээд хэрэ байгаашамнай та... бэшэ, харин амбаартаа ...улаашамнай тарян гээшэ ...э арад зоной дунда дэмы ...гдэгтүй. Энээнийе түрүү ...ынуудта һайса мэдэдэг. ...аһээ тэдэнэр ургаса ху...ргадаа эртээнһээ бэлдэжэ, ...ээ гээлтэ хоролтогүйгөөр ...жа шададаг.

...нэ жэл Загарайн. Кабанс... аймагуудай ажахынууд та... хуряалгадаа хэзээ хэзээ...нһээ һайнаар бэлдэжэ ...хай. Эндэхи колхоз, совхо... комбайн, жаткануудаа ...ыень тооной бэлэн болгон... Тарянай тоогууд үргэд...дэнэ, ороoһо хадагалха скла... шэнээр бүтээгдэнэ.

...игэбэшье республика до... ургаса хуряалгада бэлдэхэ ...дэлмэри хангалтагүйгөөр ...улагдажа байнхай. Һүүлэй ...ээгээр колхоз, совхозуудта ... байгаа комбайнуудай ха...һаа олониинь бэлэн болгог...гүй байһаар. Таряа хадаха ...ануудай дүрбэнэй орой нэ... хубинь заһабарилагдаа тоо...й.

...Шалгалта хээд үзэхэдэ, бэ... болоо нэрэтэй жатка, ком...нуудта дутуу юумэнүүд ...эн ушарна. Олохониинь һу... хүдэлхэ электрын түхеэрэл...нүүдээр хангагдаагүй бай...ар. Орооһоной гоожохогүй...өр комбайнуудай нүхэ һүбэ ...үүлэгдээгүй.

...Ургаса хуряаха техникэ бэл...эй талаар Хэжэнгын, Хяаг...ын, Улаан-Үдын, Зэдын аймагуудай ажахынууд ехэхэн гээг...эжэ ябана. Жэшээнь, Хэжэн...гэй аймагай совхозууд 102 ...комбайн заһабарилха түсэбтэй ...ад, мүнөө тэдэнэйнгээ миил 37-ень бэлэн болгонхой. Оро... тарян ехээр таридаг Бэ...үүрэй аймагай ажахынууд ...комбайнуудайнгаа хахадынь за...барилаагүй байшоо.

...Ороoһо зөөхэ автомашинанууд ...он газарта бэлэн бэшэ. Мүн ...оргы заһаха хүдэлмэри гэдэр... татагдана.

...Үнгэрэгшэ жэлдэ ороoһо та...рянай гээлтэ усадхаха талаар ...горитой хэмжээнүүдэй абтаагүй ...шэрэһээ ажахынууд ехэ хохи...олдо ороһон байха юм. Мэргэжэлтэдэй тоолоод үзэхэдэ, колхоз, совхозуудта гектарай 1,5—3 центнер ороoһон гээгдэһэн байна. Энээнийе бүхы республика дотор абабал, 80 мянгаад тонно тарян алдагдаһан болоно. Бүхы гээгдэһэн ороoһо таряа мүнгэндэ оруулхада, адагынь 7 миллион түхэриг хосорою гэхэ гү, али энэ мүнгөөр ороoһо хадагалха 140 томо склад бүтээжэ болохо һэн.

Мүнөө үедэ орон доторнай ороoһо тарянай гээлтэтэй тэмсэхэ ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Курганска областиин, Краснодарска хизаарай болон бусад область, республикануудай ажахынууд бүхы комбайнуудаа ороoһо гоожохогүйгөөр бэлдэһэн, нүхэ һүбэнүүдыень сүм бүглэһэн байха юм.

Энэ талаар манай республика дотор мүн лэ горитой хэмжээн абтаха ушартай. Һаяхан республикын колхоз, совхозуудай, аймагуудай үйлэдбэриин управлениинүүдэй главна агрономууд, главна инженернүүд, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй главна инженернүүд сугларжа, эдэ түрүү областьнуудһаа жэшээ абажа, мүнөө жэлдэ бүхы комбайнуудаа ороoһо гоожохогүйгөөр тааруулха, бэлдэхэ гэжэ шиидэһэн байна. Тиимэһээ үдэр саг гээнгүй ажахы бүхэндэ энэ хүдэлмэри эмхидхэхэ шухала болоно. Заһабарилгаһаа гараһан, ороoһо гоожохогүй болгогдоһон комбайн бүхэн тусхай комиссяар шалгагдажа абтаха эрилтэтэй. Комиссяар шалгажа, ургаса хуряалгада табигдаха эрхэ олгогдоогүй нэгэшье комбайн поли дээрэ гаргагдахагүй жэшээтэй.

Мүн нилээд ехэ ороoһон тоог дээрэ оруулагдаһан хойноо гутадаг, халадаг, дүрэдэг байна. Нёдондо Мухар-Шэбэрэй аймагай «Родина» колхоздо цемент шалатай тоог бэлдэгдээгүй байһанһаа газар дээрэ ехээр обоологдоһон тарянаиинь дороһоо 20 сантиметр ургажа, аяар 300 гаран центнер шэниисэ хаягдахаар болоо һэн. Иимэ баримтанууд бусад олон ажахынуудташье үзэгдэһэн байха.

Байгша ондо энэ алдуу эндүүгээ дабтажа болохогүй. Тиимэһээ мүнөө үедэ колхоз, совхоз бүхэн ороoһо тарянай тоогуудые һайнаар заһаха, цемент шала хүсэд хүрэхөөр хэхэ уялгатай.

Тэрэшэлэн үрэһэндэ болон эдеэ хоолдо, малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхэ ороoһон бүхэли үбэлдөө газаагуур хэбтэжэ, шараа алдадаг, шубуу шонхорой хүнэһэн болодог байһаниинь мэдээжэ. Энээнтэй баһал эбсэжэ болохогүй. Ажахы бүхэнэй таряагаа хадагалха зохид складуудтай болохо сагынь тулажа ерээ.

Ороoһо тарян — арадаймнай баялиг гээшэ. Тиимэһээ шэнэ ургасаяа килограммшье гээнгүйгөөр хуряажа абаха. Эхэ орондоо ороoһо тушааха, худалдаха түсэбөө нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ, хойто хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһээ хүсэд хүрэхөөр хаажа тарилгын шанарта хүргэхэ гээшэ бүхы колхозниигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, бүгэдэ мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй эгээн шухала хэрэг мүн.

Энэ шухала зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула гэрээндэ һайса бэлдэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд эдэ үдэрнүүдтэ колхоз, совхоз бүхэнэй ургаса хуряалгадаа хэр бэлдэжэ байһые шалгажа, элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые дары усадхаха хэмжээ абаха ушартай.

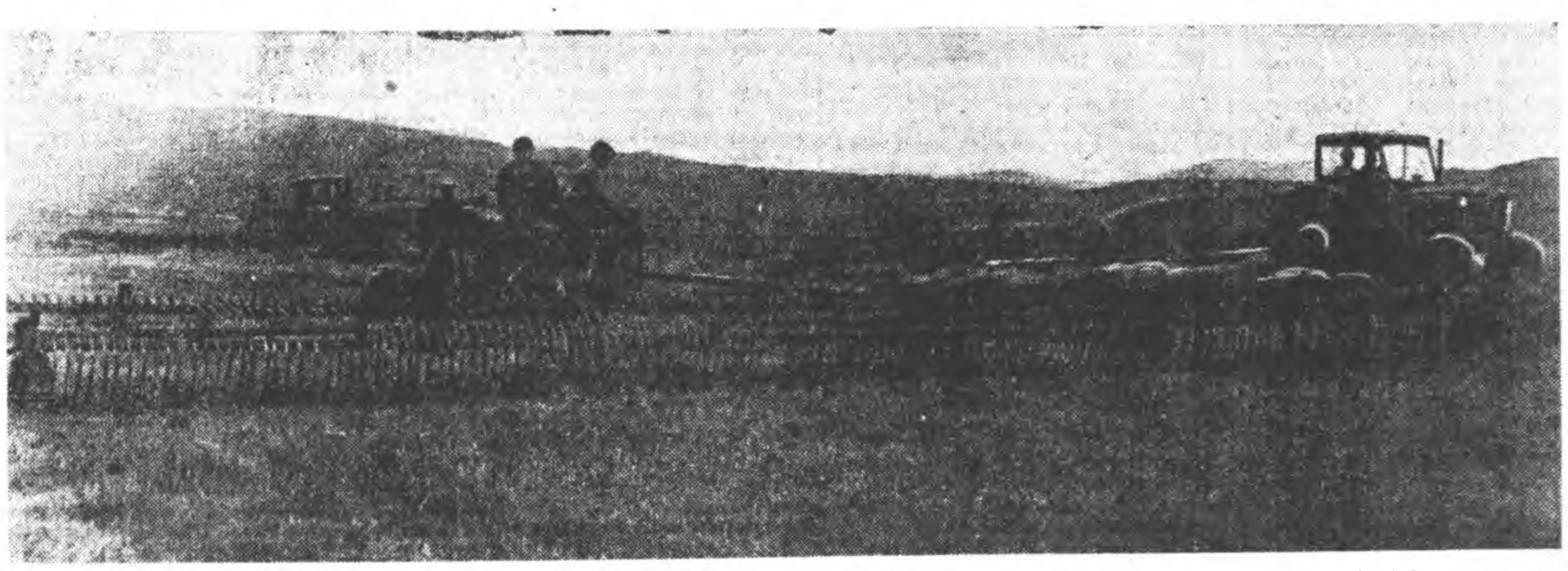
Энэ үедэ колхоз, совхозуудай агрономуудай үүргэ ехэ болоно. Тэдэнэр тарянай эдеэшэжэ байһые адаглажа, ямар таряае амяарлан хадахаб, ямарыень комбайнаар сэхэ хуряахаб гэжэ зүбөөр шиидхэхэ уялгатай. Мэргэжэлтэдэй энэ асуудалда харюусалга багатайгаар хандаһан дээрэһээ урда жэлнүүдтэ нилээд ехэ тарян хосордог һэн. Энэ алдуугаа дабтажа болохогүй.

Шиигтэй таряа хатааха машина, түхеэрэлгэнүүд олон ажахынуудта бии аад, хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Мүн хүйтэн агаараар үлеэлгэжэ ороoһо хатааха вентиляторнууд тоогдоногүй. Тиимэһээ нойтон ороoһон тоог дээрэ гутадаг гээшэ. Иимэ байдалые тэсэхын аргагүй. Эдэ үдэрнүүдтэ ороoһо хатааха бүхы машина, түхеэрэлгэнүүд бэлдэгдээ, шадабаритай хүнүүдтэ даалгагдаха болоно.

Ургаса хуряалгын ябасые комбайнернууд, жаткын машинистнүүд шиидхэхэ байна. Тиимэһээ тэдэнэрэй дунда ойлгуулалжын хүдэлмэри ябуулха, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, хүн бүхэнийе бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхөөр урмашуулхын тула ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, тэндэхи партийна организацинууд ехэ хүдэлмэри ябуулха уялгатай.

Репортаж

ТҮРГЭНШЬЕ, ХҮНГЭНШЬЕ

— Энээнһээ урагша үбһөө сабшаад тармаха, бухаллаха, удаань тэдэ бухалнуудаа зөөжэ һурилхэ гэхэ мэтэ хэдэн дабхар хүдэлмэри хэгдэдэг, хүлһөө нилээдгүй адхадаг байгаабди. Харин мүнөө үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие оньһожоруулаад байхада тад ондоо, ажалынь һураггүй түргэн, хүнгэншье болоо. Үдэр соо 150 центнерэй гурба-дүрбэн һүри табижархинабди,—гэжэ Бэшүүрэй совхозой үнинэй луговод Иннокентий Ананьевич Титов хөөрэнэ.

Нээрээшье тус совхозой нэгэдэхи отделенидэ тусхай оньһожоруулагдаһан бригадынхидай үбһөө хуряажа байхые харахада урматай даа. Энэ бригадада элдэб оньһон түхеэрэлгэнүүдтэй 13 трактор хүдэлнэ. Үбһэ сабшаха, тармаха, баал суглуулха, тэрэниие зөөхэ, һурилхэ хүдэлмэри хуу машинын хүсөөр хэгдэнэ. Һуритэй үбһэ нюруулхаһаа бэшэ тээнь, тэрээндэ хүнэй гар хүрэнэгүй гэхэдэ болохо.

— Мүнөө жэлдэ үшөө хэдэн шэнэ оньһон машина абаабди. Жэшээнь, баалтай үбһэнэй бороодо ороо һаань һэлижэ, урбуулжа байгаад хатааха «ТБУ-6» түхэлэй тармууртай, мүн баалтай үбһэ суглуулжа, нэгэ мүһэн багсалан боожо, тюк болгоод ябаха пресс-подборщик түхеэрэлгэнүүдтэй болообди,— гэжэ оньһожоруулагдаһан бригадын бригадир Санжа Содбоев хэлэнэ.

Энэ бригадынхид даажа абаһан 840 га сабшалангай ногоо хүдэлмэриин хорин үдэр соо хуу хуряажа, хамта 12 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй. Мүнөө хүдэлжэ эхилһээр 12 үдэр соо 310 гектарай ногоо унагаатаад, тэрэнэйнгээ хахадһаа ехэнхиие хуряажа, гурбан мянга шахуу центнер үбһэ һурилбэ. Тэрэнэйнь 1200 центнер багсалагдажа, тюк болгогдоо.

Бэшүүрэй совхоздо оньһожоруулагдаһан үшөө хоёр иимэ бригада бии. Тэдэнэй хүсөөр тус ажахыда богони болзор соо 9 мянга үлүүтэй центнер үбһэн һурилэгдэнхэй.

— Байгша ондо сабшалангай ургаса урда жэлэйхиһээ һураггүй һайн. Гектарһаа дунда зэргээр 15 центнер үбһэн лаб гараха. Тиигэжэ нёдондонойхиһоо арба мянган центнерээр ехэ гэхэ гү, али хамта 32,5 мянган центнер үбһэ хүдэлмэриин 20 хоногто, августын 15 болотор хуряажа дүүргэхэ зорилготойбди,—гэжэ совхозой агроном-мелиоратор Бимба Дымбрылов хөөрэнэ.

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Трактористнар М. Ахметов, Б. Будаев гэгшэд тус тустаа 14 метр үргэнтэй тармуурнуудаар үдэр соо 300 центнер үбһэ баал болгоно. 2. Бригадын үбһэшэд үдэрэй сайлалганда ороод байна. 3. Бэрхэ механизатор Н. Петров тусхай оньһон түхеэрэлгеэр үдэртөө 350 центнер хүрэтэр үбһэ һурилнэ.

Авторай фото.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

...сэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ ...най үедэ байлдаан болоһон га... нютагуудта үлэһэн минэ болоод ...шье тэһэрдэг аюултай зүйлнүүе зайсуулан үгы хэхэ тушаа ко...дованиин даалгабариие дүүргэ...эд, эрэлхэг зориг ба шэн габьяа ...һанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1968 оной ...иин 26-да гаргаһан Указаараа, ...вет Армиин болон Далайн Сэрэ... Флодой 548 сэрэгшэдые, мүн ...ждан мэргэжэлтэдые СССР-эй ор...нууд, медальнуудаар шагнаһан ...на.

Улаан Одоной орденоор 193 хүн, ...«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор 6 ..., «Шэн зоригой түлөө» медаляар ...2 хүн, «Дайшалхы габьяагай түлөө» медаляар 157 хүн шагнагдаа. ...нэ Указ «СССР-эй Верховно Соведэй мэдээсэл» соо тунхаглагдаха.

ХАБАЯА ХАРУУЛБА

Табан жэлэй гурбадахи жэлэй түрүүшын хахад дүүрэбэ. Мүнөө арадай ажахын бүхы һалбаринуудта хэгдэһэн, бүтээгдэһэн ажалай дүнгүүд гаргагдана. «Забайкаллес» комбинадай леспромхозуудта модо бэлэдхэхэ, шэрэхэ түсэбөө дүүргэжэ, габшагайгаар ажаллаһан хүдэлмэришэд, бригаданууд шалгаран гараба.

Хурамхаанай леспромхозой Н. Е. Щукинай хүтэлбэрилдэг бригада хахад жэл соо 13.300 кубометр һайн шанартай модо бэлдэжэ, «Забайкаллес» комбинадай бага комплексно 300 бригадын дундаһаа шалгаран гараба.

Н. Е. Щукинай бригадынхидһаа жэшээ абажа хүдэлһэн А. Б. Даниловай, В. Я. Янмилинай, И. Х. Киреевэй бригадынхид 6 һара соо тус тустаа 12 мянган кубометр модо бэлдэжэ, түрүүшүүлэй зэргэдэ гараба.

Мүн Баргажанай леспромхозой түрүү бригадир Н. И. Скосырскиин бригадынхид эмхи гуримтайгаар хүдэлжэ, хахад жэл соо 11.900 кубометр модо гүрэндөө тушааба. Тэрээнһээ гадна Хангатайн леспромхозой Н. Ф. Семеновой бригадын, Байгалай леспромхозой И. Г. Яковлевай бригадын хүдэлмэришэд 11.700 кубометр модо бэлэдхэн үдаадахи һууринуудые эзэлбэ. Иимэ амжалта бэлэхэнээр түйлагдаагүй. Даажа абаһан хамаг техникэ—трактор, хюрөө, автомашинаяа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаһанай, ажалай эмхидхэлые һайжаруулһанай аша үрэ энэ амжалтаар харуулагдана бшуу.

Н. ТЮРНЕВ.

„ҺАНАЛАА НЭГЭДЭЛГЫН, ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, ХАНИ БАРИСААНАЙ ТҮЛӨӨ" ГЭҺЭН ЗАЛУУШУУЛАЙ БА СТУДЕНТНЭРЭЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН IX ФЕСТИВАЛЬДА ХАБААДАГШАДТА

СОФИ хото

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Һаналаа нэгэдэлгын, эб найрамдалай ба хани барисаанай туг доро социалис Болгариин ниислэлдэ сугларһан, бүхы түбинүүдэй демократическа залуушуулай ба студентнэрэй түлөөлэгшэд таанарые үнэн зүрхэнһөө амаршалнабди.

Советскэ Союзай Коммунис парти, Советскэ правительство, бүхы совет арад Бүхэдэлхэйн IX фестивалиин ...наг оронуудай залуушуулай ажабайдалдахи шухала ...үйлэ хэрэг гэжэ тоолоно. Энэнэй уг зорилгонь залуу ...үетэнэй үндэһэн ашаг туһада зохилдоно, империализм ...ба дайнда эсэргүүсэн, сүлөөтэ байдалай, национальна ...үлөөрэлгын, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө, ...колониализмда ба неоколониализмда эсэргүүсэн, демократиин ба залуушуулай эрхын түлөө тэмсэгшэ бүхы ...хүсэнүүдэй саашадаа элсэн нэгэдхэ зорилгонуудта харюусана.

Хархис этгээдүүдтэ, дай жүрөөдэгшэдтэ эсэргүүсэн ...эдэбхитэйгээр тэмсэгшэдэй зэргэдэ эсэгэнэр, аханарайнгаа удаа залуу үетэнэй жагсаһые харахадаа баярлахаар байна. Залуушуулда, тэдэнэй революционно, зоҺон байгуулхы хүсэндэ, тэдэнэй барагдашагүй эршэ зоригто, бүхы шэнэ, түрүү юумэн тээшэ зориһон хүсэл ...эрмэлзэлдэнь этигэнэбди. Манай совет залуушуулые гэ...рэн гэрэлтэ ерээдүйн түлөө тэмсэһэн аха үетэнэйнгээ эрхим халаан мүн гэжэ тоолонобди. Совет хүбүүд, басагад — коммунис общество эдэбхитэйгээр байгуулагшад, үнэн интернационалистнууд болоно, эдэнэр бусад оронуудай арадуудтай аха дүүгэй хани барисаатай байхаар, бүхы революционно, сүлөөтэ, эб найрамдалта хүнүүдтэй дайшалхы ёһоор һаналаа нэгэдэдэг байхаар манай парти болон арад зоноор хүмүүжүүлэгдэнхэй.

Ленинскэ гадаадын политикын гол ёһонуудта үнэн байдаг Советскэ Союз империализмын эээрхэг түримхэй этгээдүүдэй хорото аашануудта эсэргүү, арадуудай сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдалда хоролхон халдагшадта эсэргүү, колониализмын үлэгдэлнүүдые усадхахын түлөө, оронуудай хоорондын эб зэтэй харилсаа бэхижүүлхын түлөө эрид шангаар, сэхэ шууд тэмсэнэ.

Танай фестивалиин боложо байһан үе саг хадаа бүхы үнэн сэхэ хүнүүдэй онсо эдэбхитэй байха, амгалан байдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын хуби заяанай түлөө хүн бүхэнэй харюусалгаяа мэдэрхэ, империалис хархис этгээдүүдэй хорото балмад хараа бодолой аюулые зайсуулхын тула хамтааран эрид шууд ябуулга хэхэ эрилтэ табина.

Бүхэдэлхэйн юһэдэхи фестиваль хадаа американ эээрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүүсэн эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ байгаа вьетнам патриодуудые дэмжэгшэ залуушуулай хүсэн түгэлдэр ябуулга болохо зэргэтэй. Фестивалиин хүдэлөөн сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдалтай байха нангин эрхээ аршалан хамгаалагша баатар габьяата вьетнам арадай, бусад арадуудай тэмсэлтэйнь һаналаа нэгэдэлгын үргэн ехэ урасхалда ниилэг лэ.

Фестивалиин халуун хөөрэлдөөнүүдэй, үнэн зүрхэнэй үгэ булялдаануудай үедэ, творческо конкурснуудай, спортивна һорёонуудай үедэ, эршэ зоригой оршон байдалда танай дайшалхы хани барисаан, бата нэгэдэл бүри ехээр бэхижэхэ гэжэ этигэнэбди.

Дэлхэйн демократическа залуушуулай ба студентнэрэй эб нэгэдэлэй, талархалай энэ шэнэ хүсэтэ жагсаалаар түгэс амжалта түйлахыетнай хүндэтэ эдир ханинар, таанартаа хүсэнэбди.

Л. БРЕЖНЕВ,
Советскэ Союзай Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь

А. КОСЫГИН,
ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ

ҺАНАЛАА НЭГЭДЭЛГЫН ЗУЛА СОФИ ДЭЭРЭ БАДАРНА

Залуушуулай ба студентнэрэй бүхэдэлхэйн IX фестиваль баярай оршон байдалда нээгдээ

Дэлхэйн хүн зон дуулыт! Бүхы дэлхэй шагныш! Шинии эдир наһатан, шинии этигэл найдабари дуудажа байнал. «Һаналаа нэгэдэлгэ, эб найрамдал, хани барисаан» гэһэн үгэнүүд саг үеын шанга эрилтэ болон дэлхэй дээгүүр зэдэлнэл. Эдиршүүлэй интернациональна хуралдаанай уряа гэжэ тон зүбөөр нэрлэгдэһэн мүнөөдэр нээгдэгшэ Залуушуулай ба студентнэрэй бүхэдэлхэйн IX фестиваль тээшэ олон миллион хүбүүд, басагадай сэдьхэл хандуулагданхай байна.

Софи, июлиин 28. Василь Левскиин нэрэмжэтэ түбэй стадион дээрэ хэдэн арбаад мянган болгар хүбүүд, басагад, гадаадын айлшад суглараба. Правительственна ложодо Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков, НРБ-гэй Арадай суглаанай Президиумэй Түрүүлэгшэ Георгий Трайков болон бусад болгар хүтэлбэрилэгшэд ерэбэ. Мүн эндэ фестивалиин хүндэтэ айлшад бии. Болгарида албанай хэрэгээр айлшалжа ерээд байһан Монголой Арадай-революционно партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Юмжагийн Цеденбал фестивалиие нээлгэдэ хабаадаа.

Табан самолёт стадион дээгүүр элин ниидэнэ. Залуушуулай интернациональна уулзалгын һүлдэ тэмдэг болохо фестивалиин эмблемые огторгойдо зураглаба. Тэдэнһээ олон үнгын «хэлхы набшанууд»—парашютууд ногоон зүлэг дээрэ үнгэтэ һайхан шүхэр шэнгеэр стадионой талмай дээрэ бууба. Фестивальна дабшалтын стадиондо дүтэлжэ ябаһан тухайда парашютистнүүдэй нэгэн мэдээсэл, уданшьегүй социалис Болгари шэнэ фестивальда зорюулагдаһан салют ехэ буугай юһэн буудалгаар үгэбэ.

Фанфаранууд ханхинан зэдэлнэ. «Фестивалиие Софи амаршална!» гэһэн мантан томо сагаан үзэгүүд (Болгариин делегациин костюмууд иимэ үнгэтэй) трибунануудай нэгэнһээ сэнхир хибэс дээгүүр жабхалан һайханаар алхалба. Залуушуулай ехэ хуралдаае мүнөөдэр Софин эдиршүүлтэй хамта бүхы дэлхэйн арадууд амаршалжа байна. Эдэнэр дайн ба хархис аашада эсэргүүсэн тэмсэхээр эрид шиидэнхэй байһанаа элирхэйлэн харуулхын тула хүбүүд болон басагадаа эндэ эльгээгээ. Фестивалиин нэрэ дээрэ Л. И. Брежневэй, А. Н. Косыгинай, мүн бусад социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, дэлхэйн олониитын ба политическэ мэдээжэ ажал ябуулагшадай эльгээһэн амаршалганууды элдэб оронуудай делегацинууд һайн һайхан захяа болгон, ехэтэ һонирхон угтаа.

Стадион дээрэ замхашагүй удаан, шанга альга ташалга нэжэгэнэнэ. Вьетнамай залуушуулай делегаци тусхай харгыгаар гаража ерэбэ. Эхэ оронойнгоо сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдалай түлөө хэсүү шэрүүн байлдаануудые хэжэ, дэлхэйн бүхы арадуудай һайшаал талархалда хүртэһэн эрэлхэг зоригтой эдэ тэмсэлшэд һайндэрэй колонные толгойлхо эрхэдэ хүртөө. Дайн байлдаанай гал дүлөөр бадаржа байһан оронһоо ерэгшэ эдэ хүбүүд, басагад өөрынгөө арадай һүр һүлдые, баатар габьяае гэршэлэн харуулна.

«Вьетнам илаха» гэһэн үгэнүүд трибунануудаар дээрэһээ элдэб хэлэнүүд дээрэ дуулдана.

Энэ үеэр болгар залуушуул вьетнам патриодуудай маршые дуулаба. Энэ дуунай ирагуу аялга улам үргэдэн салгидаад, олон мянган зоной зүгһөө дэмжэгдэн ханхинана.

Үнгын тугууд далбана. Фестивалиин жагсаал, залуушуулай отрядуудай эб нэгэдэлэй һүр жабхаланта жагсаал хүсэн түгэлдэр урасхаал болон дабшана. Грециин, Урда Африкын, Анголын ба Мозамбигай, Венесуэлын ба Испаниин залуушуул бэеэ дааха байдалай түлөө, демократическа эрхын түлөө тэмсэлэй уряанууд доро дабшана.

Дахинаа альга ташалган нэжэгэнэбэ. Эдэнь Израилиин хархис түримхэй добтолгын хойшолонгуудые дары усадхаха гэһэн эрилтэ бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй зүгһөө дэмжэгдэн табижа байгаа араб оронуудай делегацинуудта хандуулагдана.

Һайндэрэй баяр жагсаал улам ехээр хүнхинэбэ. Шэнэ шэнэ делегацинууд трибунануудай урдуур дабшан гарана. Стадионой ехэ талмай баярай, эдир наһанай, эршэ зоригой барагдашагүй долгёор эбхэрэн билтаржа байна.

БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков сугларагшадай зүгһөө хани халуунаар угтагдан, фестивальда хабаадагшадта хандаба.

Бүхэдэлхэйн юһэдүгээр фестиваль нээгдээ.

Элдэб үнгын, гоё һайхан хубсаһа үмдэһэн болгар басагад түбэй трибуна тээшэ гүйлдэн ерэбэ. Эдэнэр делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, хүндэтэ айлшадта баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

Демократическа залуушуулай гимн, НРБ-гэй гүрэнэй гимн дуулагдаа. Бүхэдэлхэйн фестивалиин туг, арадай засагта Болгариин национальна туг үргэгдэбэ.

Талмай дээрэ шэмээгүй болоодхёо. Болгариин суута спортсмен Боян Радев юһэдэхи зулада гал аһаагаад, олон үнгын лентэнүүдээр гоёогдоһон 50 метр табсанта гэшхүүр өөдэ дамжан гараба. Шэнэ фестивалиин болохо ороной түлөөлэгшэ мүнхэ зулын тагшада гал аһаагаад, юһэдэхи фестивалиин зула баярай овациин нэжэгэнээн доро Софи дээрэ бадараа.

Энэ зула юһэн хоногой туршада залирангүй носохо юм. Энэнь ажабайдалай, эдир залуугай, ажалша хүнүүдэй хани нүхэсэлэй залиршагүй мэдэрэлэй, эдэнэй ангиин талаар һаналаа нэгэдэлгын илагдашагүй байһанай һүлдэ тэмдэг болоно. Энэ мүнхэ галай зарим хубиие эдир хабаатанай бүхэдэлхэйн хуралдаанай делегадууд зүрхэ сэдьхэлдээ хадаглан абаашахал.

Д. БОЧАРОВ, И. ВЕКСЛЕР, И. ДОБРОТИНА, В. ЧУФСЕЕВ, В. ЧАНТУРИЯ, (ТАСС-ай тусхай корр.).

ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮДЭЛМЭРИ БА ПАРТКОМ

Түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда бүхы үйлэдбэриие шэлжүүлэн оруулха үедэ экономическа хүдэлмэриин удха шанар улам дээшэлнэ. Иимэ болохолоороо үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые һайжаруулхын түлөө оролдолго хадаа партийна организациин ажал ябуулгын гол зүйлынь, шиидхэхы хэрэгынь болоно бшуу.

Комбинадаймнай үйлэдбэриин байдал, хүдэлмэриинь үрэ дүнгүүд һүүлэй хоёр жэлэй туршада нилээд һайжараа. 1967 оной туршада СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг ходо барижа байһан, удаань Октябриин революциин 50 жэлэй ойе һайндэрлэхэ үедэ Дурасхаалта тугаар шагнагдаһан бэлэйбди.

Иимэ амжалтанууд хадаа һүүлэй үедэ партиин бэелүүлһэн экономическа политикаһаа эшэ үндэһэтэй гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Энэл политикын нүлөөгөөр комбинадай партийна организаци, профсоюзна комитет, дирекци эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри бэелүүлһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1965 оной) Пленумэй тогтоолой үндэһөөр ажахые шэнээр эрхилхэ гуримда орохын урда тээ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Эмхидхэлэй-техническэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ, ажалые эрдэм ухаанай үндэһөөр эрхилхэ али олон хэмжээ ябуулганууд зохёогдоһон жэшээтэй. Шэнэ табан жэлэй үнгэрһэн хугасаагай үедэ эмхидхэлэй-техническэ 90, шэнэ техникэ нэбтэрүүлгын 29, ажалые эрдэм ухаанай үндэһөөр эрхилхэ 14 хэмжээ ябуулга үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн байна бшуу. Үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн эдэ зүйлнүүдэй экономическа үрэ дүнгынь 530,4 мянган түхэригэй үнэ сэнтэй юм.

Бэлэдхэлэй хэгдэжэ байха үедэ мүнгэ зөөриин эрьесын фондые, цехүүдэй бүтээһэн продукциин условно-оптово сэнгые гуримшуулһан, хоорондохи харилсаата уялгануудаа дүүргэхэ талаар цехүүдэй харюусалга шангадхаһан, бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай шагналай түлөөһэнэй гуримые шэн[э] зохёоһон байнабди. Үйлэдбэриин гол фонднуудые үрэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэ партийна организацинууд шанга хиналта табиһан зэргэтэй. Энэ хэрэгтэ арадай хинагшадые эдэбхитэйгээр хабаадалсуулаа, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлээ гээшэбди. Тиигэһэнэй ашзар гол фондын ашаг олзонь 1967 ондо 1965 онойхиһоо 7 процентээр дээшэлһэн жэшээтэй.

Энэ үедэ партийна организаци ондоошье олон хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэн зэргэтэй. Хэдэ дахин экономическа конференци үнгэргөөбди. Экономическа албанда хүдэлэгшэдтэй, партийна эхин организацинуудай секретарьнартай семинар хэһэн байгдана. Тэндэ түсэблэлгын, экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оролгын гол асуудалнуудаар һургаал заабари үгтэһэн. Гадна саг үргэлжын экономическа һуралсал эмхидхэгдэһэн юм. Тэндэ хүтэлбэрилхы тушаалтад, эдэбхитэд һуража гараа. Энэ һуралсал 67 часай программатай байгаа.

Үйлэдбэри эрхилэлгын шэнэ гуримда орохо хэрэгтэ хабаатай олон асуудалнууд парткомой заседани дээрэ, партийна болон хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ нэгэнтэ бэшэ табигдажа, олоной хабаадалгатайгаар зүбшэгдэн хэлсэгдэжэ байгаа. Иимэ хэмжээнүүдэй хажуугаар экономическа асуудалаар ажалшадай дунда нилээд олон лекци уншагдаа, элидхэл болон хөөрэлдөөн хэгдээ гээшэ.

Теэд эдэ хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдынь хайшаа юм? 1967 ондо комбинадай коллективэй туйлаһан амжалта тухай бэшэгэйнгээ эхиндэ дурдаа һэм. 1968 оной эхинһээ түсэблэлгын, экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда заводнай түрүүшынхеэ орожо хүдэлбэ. Шэнэ ёһоор хүдэлхэ гээшэ манай байдалда баһал шэнэ хэрэг ха юм даа. Орёо, ойлгогдоогүй юумэнүүд ушараад лэ байха. Тиибэ ябашье һаань, түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлэйнь түрүүшын хахадые яһала гэмгүйгөөр үнгэргэбэбди. Үйлэдбэриин гол даабаринууд дүүргэгдэв. Продукци худалдаха түсэб 108 процент болоо. Түсэбһөө гадуур олзо оруулха хараа мүн лэ үлүүлэгдөө. Гол фондын ашаг үгэлгэ нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, 3,7 процентээр, ажалай бүтээсэ — 4,9 процентээр ургаа.

Эдэ үрэ дүнгүүд хадаа шэнэ гуримда орожо хүдэлхын урда тээ бүтээһэн бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэриин аша туһа мүн. Зүгөөр хамаг юумэн хуу бүтэшөө гэжэ хэлэхын аргагүй. Энэ шухала хэрэгые хүтэлбэрилхэ, предприятиин коммунистнарай эдэбхи үүсхэлые улам дэбжээхэ талаар партийна хүтэлбэрилгын хэмжээе саашадань улам дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Комбинадай партийна организаци табан зуугаад шахуу коммунистнартай. Энэ хүсые зүбөөр хэрэглэхэ, экономическа үрэ дүн һайжаруулха хэрэгтэ гүйсэд хандуулха гээшэ партийна организациин шиидхэхы шанартай зорилгонь мүн. Эдэнэй анхаралыень үйлэдбэриин фонднуудые һайнаар ашаглаха, техническэ дэбжэлтые хүгжөөхэ, экономическа хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ асуудалнуудта хандуулха ёһотой болонобди.

Гэхэтэй хамта үйлэдбэриин шэнэ эрхэ байдал үзэгдөөгүй шэнэ эрилтэнүүдые табина. Тэдэнэй нэгэниинь гэбэл, мастернуудые, үйлэдбэри дээрэ хүдэлдэг бүхы хүдэлмэрилэгшэдые һургаха, тэдэнэй экономическа мэдэсые улам дээшэлүүлхэ асуудал болоно. Шагналай фонд гээшэ хаанаһаа, хайшан гээд бүридэдэг, саашадаа яажа ургажа байха ёһотой юм гэжэ тэдэнэр гүнзэгыгөөр ойлгохо уялгатай. Ушарынь манай шагналай фонд мүнөөдөө дутамаг байна. Тэрэниие хүсэлдүүлхын тулада бултаараа оролдохо зэргэтэй ха юм бибди.

Энэ асуудал партийна, хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ үргэнөөр хэлсэгдэхэ ушартай. Үйлэдбэриин фонднуудые, ажалай болон материальна нөөсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр ашаглаха тухай нэн түрүүн хэлсэхэ хэрэгтэй болоно. Бүхы юумэнүүдые алмаха, арьбалха, ажалай эмхидхэл эрид һайжаруулха гээшэ гол зүйл. Сэхыень тэмдэглэхэдэ, энэ талаар дутагдалнууд бии. Жэшээнь, Холтоһоной руднигай 12 бригада өөһэдынгөө үйлэдбэриин (хахад жэлэй дүнгөөр) түсэб дүүргээгүй байна. Модо бэлэдхэлэй ба модо болбосоруулгын цехүүд баһал бирагүй байдалтай. Энэ ушар экономическа үрэ дүн һайжаруулха хэрэгтэмнай али зэргын һаад ушаруулна гээшэб!

Үшөө тиихэдэ зарим хүдэлмэришэдэй журамгүйһөө боложо, үйлэдбэриин минии байлга гү, али дутуу хүдэлхэ али зэргын хохидолтойб? Үнгэрһэн зургаа һарын туршада бүхэли халаанай минии байлга нэгэ хүнэй 452 халаанда ерээгүйн тэнтэй. Тиихэдэ халаан хоорондынхи 434 час хэмжээтэй болоно. Гадна ажалһаа саг зуура гээгдэлгын, хүдэлмэриин үедэ һамшалгын сагые хамталха болоо һаа, баһал нилээд ехэ тоо дурдагдаха. Иимэ дутагдалнуудые дууһан усадхажа шадабал, нилээд ехэ продукци нэмээжэ абаха аргатай болоно бшуу. Тиигэжэ шадабал, экономическа үрэ дүн ямараар һайжарха һэм.

Иимэ байдалһаа горитой тобшолол хэхэ ёһотой гээшэбди. Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тулада бүхы коллективэй анхарал татахаар хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Бусад предприятинуудай жэшээгээр саашадаа «экономикын үдэр» тогтоохо хүсэлэн бии. Тэндэ үйлэдбэриин эмхи бүхэнэй дүнгые шэнжэлэн үзэхэ, зүбшэхэ ушартай. Тиихэдэ бригада бүхэндэ совет байгуулха эрилтэ гаража ерэнэ. Иимэ хэмжээнүүд ажалшадай эдэбхи үүсхэл дэбжээхэл зэргэтэй.

Мүрысөөн тухай мүн лэ хэлэхээр. Элдэб түхэл маягтайгаар энэ шухала оньһые хэрэглэнэбди, манда аша туһа ехээр хүргэнэшье. Гэбэшье баһал зарим ушарта хубилалта оруулха саг ерээ. Тиихэдээ материальна ба моральна урмашуулгые нягта холбоотойгоор хэрэглэхые оролдонобди. Экономическа ба үзэл сурталай хүдэлмэриие мүн холбохо шухала. Эдэбүгэдэн зүбөөр ойлгогдоо хадаа хүн бүхэн хэһэн ажалдаа харюусалгатайгаар хандаха, юумые хямгадаха, арьбалха, тухеэрэлгэ[е] нарин нягтаар ашаглаха гэжэ оролдохо болоно бшуу. Ажалай түлөөһэнэй гурим эдэ зүйлнүүдһээ дулдыдахаар зохёогдоһон туладаа хүнэй толгойдо шэнэ мэдэрэл, оюун бодол түрүүлхэ зэргэтэй бшуу.

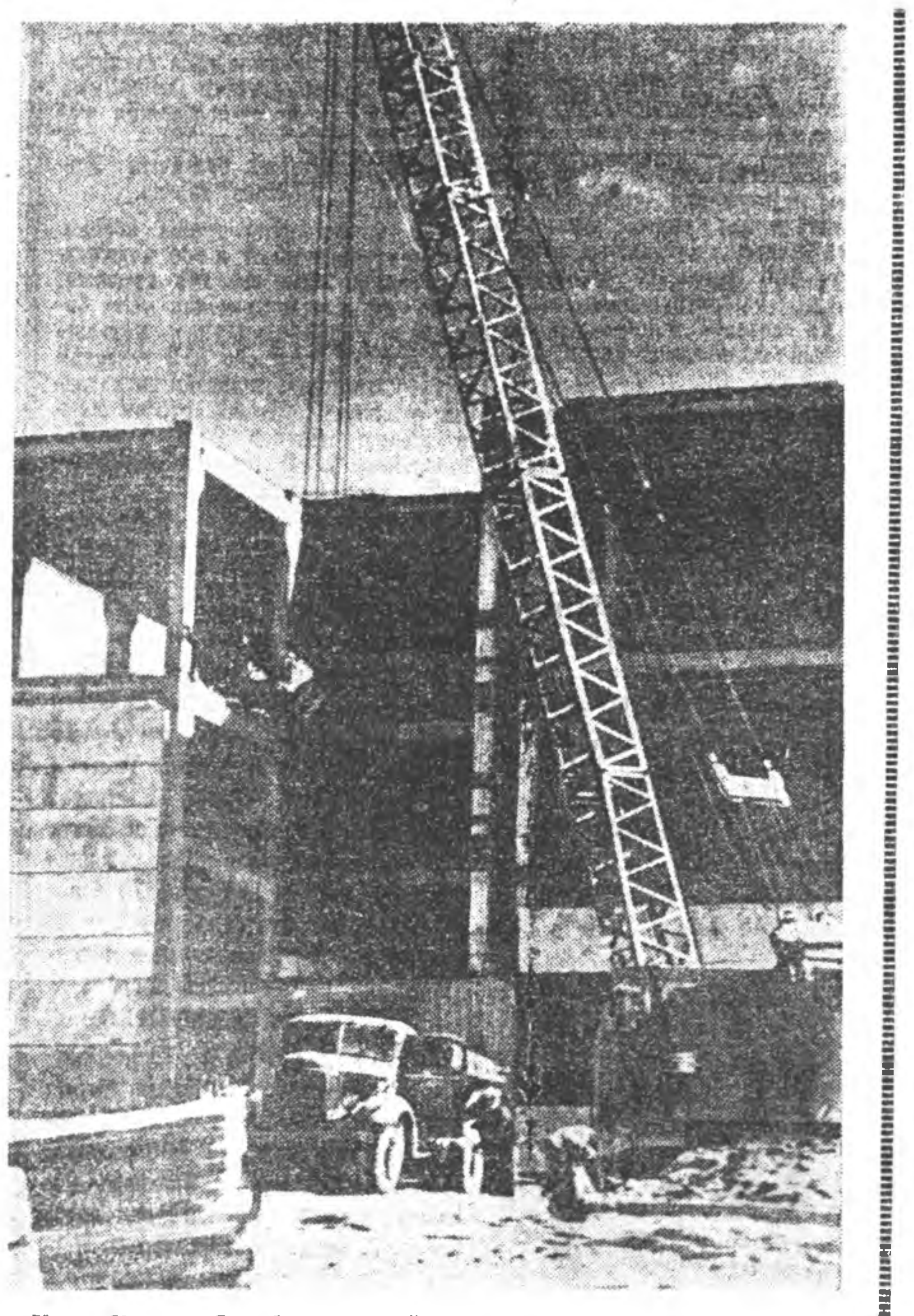
Ажахын тоосооной удха шанар тухай үлүү олон юумые хэлэһэнэйшье үлүү. Бүгэдэндэ мэдээжэ хэрэг. Зүгөөр мастернуудай үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ гээшэ шухала зүйл. Мастерайл шадабариһаа, тэрэнэй мэргэжэлһээ ехэ юумэн дулдыдана ха юм. Комбинадта 374 инженер, технигүүд үйлэдбэри хүтэлбэрилжэ байдаг. Динлэнхи олониинь бэлэдхэлтэй, хүндэтэй хүнүүд. Гэбэшье мастернуудай хүдэлмэреэр һонирходоггүй, тэрэнэй хүдэлмэриие ударидадаггүй дээдэ ба дунда эрдэмтэй хүтэлбэрилхы мэргэжэлтэд баһал бии бшуу даа. Өөрынгөө эрхэ түлөөлэлгые мэдэдэггүй, «намһаа саагуур» гээд аниргүйхэн ябаха мастернууд манда олон. Эдэ дутагдалнууд хүтэлбэриһөө, тушаалта хүнүүдэй шадабариһаа үндэһэтэй гэхэдэ буруу юумэнь угы.

Иимэ байхалаар партийна организацинууд өөрынгөө хүтэлбэрилхы үүргые эндэ харуулха ёһотой ха юм даа. Партийна хүтэлбэрилэгшэд болбол али бүхы дүй дүршэл хэрэглэхэ, шэнэ аргануудые шэлэн олохо ёһотой. [...] эндэ баһал дутагдалнууд [...] Экономическа хүдэлмэри [...] ойро зуурын хэрэг бэшэ[...] һээ партийна организаци[...] холын хараата түсэбтэй. [...] гөө тодорхойлһон гол ша[...] байха ушартай.

Комбинадай партком эд[...] далнуудта анхаралаа онс[...] дуулха зорилготой. Эконо[...] хүдэлмэри — парткомой го[...] тогынь гэжэ мэдэрнэбди. [...] нимэһээ саашадаа энэ [...] эрилтэе улам шангадхаха[...] тийна эхин организацинууда[...] мунист бүхэнэй харюусал[...] шэлүүлхэ зорилго урдаа т[...]

Манай комбинадай ко[...] партийна организаци хадаа[...] бэшэ һайн хэрэг үйлэнү[...] бэеэ суурхуулаа. магтаа[...] хүртөө гээшэ. Тэрэл янзаа[...] хын тулада бүхы хүсэеэ[...] жэл шадабаряа элсүүлхэ[...] готой байһамнай мэдээжэ[...] он шиидхэхы жэл. Энэ жэл[...] туйлаһан амжалтаяа арьб[...] шадаа хадаа В. И. Ленинэй[...] һөөр 100 жэлэй ойе эрхим[...] хэлтэйгээр, ажалай баян б[...] угтаха, ойн хүндэлэлдэ аба[...] циалис уялгануудаа дүүргэ[...] һамнай мэдээжэ. Партийна[...] низацинай ябуулдаг эконом[...] шэнжэтэй бүхы хүдэлмэр[...] зорилго бэелүүлгэдэ шэлж[...] дэнэ.

Н. КОСТЕН[...]
Зэдын вольфрам-молибд[...] комбинадай партко[...] секре[...]

Улаан-Үдын Октябрьска райондо кондитерска фабрика баригдажа байнхай. Энэ фабрика ашаглалгада оруулагдахадаа ороноймнай зүүн зүгтэхи эдеэ хоолой промышленностиин эгээл томо предприятинуудай нэгэн болохо юм. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фабрикын барилга харуулагдана. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ГЕРЕФОРДСКО ҮХЭР ОЛООР ҮДХЭЛ[...]

Үхэрэй тарган, һайн шанартай мяха ехээр абажа, гүрэндөө элбэгээр худалдаха талаар республикымнай колхоз, совхозуудай урда ехэхэн зорилго табигдажа байна. Тиимэһээ ажахынууд тусхай һайн, мяхалиг үүлтэрэй үхэрнүүдые үсхэбэрилхэ, тэдэниие тугал байхаһаань хойшо зүбөөр харюуһалха, элеэлүүлхэ, бэлшээхэ зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта мяха ехэтэй ямар үүлтэрэй мал үсхэбэрилөө һаа, манай эндэхи эрхэ байдалда таарамжатайб гэжэ уридшалан һайса шэнжэлжэ үзэхэ хала болоно.

Энэ талаар Буряадай республикын нютагуудтахи байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдалда холимол үүлтэрэй мал хэр тааранаб, илангаяа зунай халуун, үбэлэй хүйтэндэ тэдэнэй һудалай сохисо, амисхаалынь, бэеын температура ямар байнаб, хэр түргэн түлжэнэб гэжэ шэнжэлжэ үзэһэн байна.

1965—67 онуудай туршада Яруунын, Торийн совхозуудта тиимэ шэнжэлэлгэ хэгдээ. Энээн дээрэһээ харахада, зунай шанга халуунай үедэ үхэр малай амисхаал түргэдэжэ, уушханайнь хүдэлсэ ехэ болодог байна. Илангаяа мяха ехэтэй герефордско үүлтэрэй холимог мал 17—20 градус дулаанда түргэ түргэн амилжа, кислород ехээр хэрэглэдэг болоно. Харин тиихэдэнь симментал үүлтэрэй холимог мал баһал тиимэ эрхэ байдалда байгаад, 12 процентээр бага кислород хэрэглэнэ.

Тэрэшэлэн 17,5 градусһаа дээшэ халуун болоходо, герефордско холимог үүлтэрэй малай амисхаалынь нүгөөдэ симментал үхэрнүүдтэйхиһээ 4,1 процентээр түргэн байдаг. Харин 20 градус халуун болохолоор герефордско холимог үүлтэрэй малай амисхаал 26 процент хүрэтэр түргэдэнэ. Яахадаа тиигэнэб гэхэдэ, зунай сагта малнууд бэеынгээ дан үлүү ехээр халашахагүйн тула иигэжэ түргэн амилна бшуу.

Халуунда амисхаалайнгаа хэдышье түргэдөөд, бэедэнь нилээд хүндэхэн болоошье һаань, герефордско холимог үүлтэрэй үхэр шэгнүүрээ үдэртөө 1000 грамм хүрэтэр нэмээжэ, мяхажажа, таргалжал байдаг. Тиихэдэнь баһал тэдэнэй шэнээн буряад-симментал үүлтэрнүүдэй хоорондоһоо гараһан мал үдэртөө шэгнүүрээ ойролоол 700 граммаар нэмээнэ.

Энээн дээрэһээ ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, герефордско холимог үүлтэрэй үхэрнүүд гансашье манай эндэхи халуунда ядаад тиигэжэ түргэ түргэн амилна бэшэ, харин мяха, бэеынгээ түргэн томо болохо, таргалхада иигэжэ ехээр амилдаг байна бшуу.

Ямаршье малай түргэнөөр таргалха, томо болохынь тула һайнаар элеэлүүлхэ хэрэгтэй. Мүн малай бэеынь генетическэ онсо илгааһаань баһал дулдыдадаг. Тиимэһээ тугал, бурууннуудые шэнжэлжэ үзөөбди. Герефордско холимог үүлтэрэй хоёр һаратай тугалнуудые, мүн баһал тиимэ буряад симментал хоёрой холимог үүлтэрэй нарай мал үнеэдтэ заадажа түлжүүлээбди. Туршажа үзэхын тула баһал тиимэ герефордско болон симментал-буряад холимог үүлтэрэй тугалнуудые гараар угжажа түлжүүлээд туршаабди. Үнеэдые хүхэжэ байһан тугалнуудынь гараар тэжээлгэшэдһээ кислород ехээр хэрэглэдэг байба. Юуб гэхэдэ эхын һү хүхэжэ байһан туталай тэжээлынь һайн, калори ехэтэй байжа, кислород һайса хэрэглэнэ ха юм. Тэрэнһээ уламжалан шэгнүүрээшье ехээр нэмээгээ.

Эхэеэ хүхэжэ түлжэһэн тугалнууд нүгөөдэнүүдтээ орходоо бэеэр сула, түргэн томо болодтой, мяхалиг байна. Жэшээлхэдэ, манай таһагай научна хүдэлмэрилэгшэ В. И. Давыдовай адаглажа үзэһэнэй ёһоор гараар һү угжажа түлжүүлһэн симментал-буряад холимог үүлтэрэй тугалнууд 10 һаратайдаа тус тустаа 186 килограмм татахадань, баһал тиигэжэ түлжүүлэгдэһэн герефордско үүлтэрэй мал — 198 килограмм татаа. Тиихэдэ эхэеэ хүхэжэ томо болоһон симментал-буряад холимог үүлтэрэй тугалнууд 10 һаратайдаа тус тустаа — 269 килограмм болоо. Харин герефордско үүлтэрэйхинь — 281 килограммда хүрөө.

Энээн дээрэһээ харахада, малай үүлтэр болон харууһа, тэжээлһээнь тэдэнэй бэеын шэгнүүрэй нэмэсэ, томо болосо тон ехээр дулдыдадаг.

Үбэлэй хүйтэнэй сагташье малай амисхаал, һудалай сохисо, бэеынь температура ондо ондоо байна. Үбэлэй хүйтэнэй үедэ юһэ һаратай тугалнуудые шэнжэлжэ үзэхэдэ, 5 градус дулаанһаа 14 градус хүйтэн болоодхиходонь, тугалнуудай амисхаал доро орожо, сананһаа гүнзэгыгөөр амилдаг болоно, шэгнүүрэйнгээ килограмм бүхэндэ кислород багаар хэрэглэдэг болоно. Илангаяа герефордско үүлтэрэй тугалнуудай амисхаал ехэ доро орожо, кислород багаар хэрэглэнэ. Юундэб гэхэдэ адли хэмжээнэй үбһэ тэжээл эдижэ байбашье, герефордско үхэр бэеэндээ орходоо бэеынгээ дулаае, хүсэ шадал шандааһаа үбэлэй хүйтэндэ гамтайгаар гаргашалжа, шэгнүүрээ ехээр нэмээнэ, эдиһэнээ түргэн харюулна ха юм.

Энээниие тайлбарилхын тула иимэ жэшээ дурдая. 1965 ондо Торийн совхоздо булта 14,5 һаратай болоһон бурууннуудые хоёр ондоо бүлэг болгожо хубаазгаад, үшөө хажуудань туршалта хэхын тула ондоо бүлэг бурууннуудые илгаабди. Түрүүшын бүлэгтэ — герефордско холимог үүлтэрэй эрэ бурууннууд, хоёрдохидонь — шортгорнско үүлтэрэй, гурбадахидань — симментал-буряад үүлтэрэй холисо эрэ бурууд байгаа. Тэдэ малнуудай алинайнь түргэн таргаладаг, шэгнүүрээ ехээр нэмэдэг байһаниие шалгажа үзэхэ гэгдэһэн байна. Бултыень 105 үдэр соо тон адляар эдеэлүүлжэ шахаад туршаабди. Эдэ үхэрнүүдые газаа, гурбан тээһээнь хабтатай харшаар халхабша хэһэн хорёо соо байлгаабди.

Иигэжэ шахаад байхада зуун үдэр соо герефордско холимог үүлтэрэй бурууннуудынь шэгнүүрээ тус тустаа 110,5 килограммаар нэмээгээ гэхэ гү, али шэгнүүрээ сүүдхэлээ дунда зэргээр 957 граммаар ехэ болгоо. Шортгорнско үүлтэрэйхинь — 84,6 килограмм гэхэ гү, али сүүдхын 806 граммаар нэмээ. Симментал-буряад үүлтэрэйхинь — 79 килограммаар (сүүдхын 752 грамм) шэгнүүрээ дээшэлүүлээ.

Бурууннуудые иигэжэ харууһалаад, шахаад байхада абтаһан центнер мяханайнь өөрынь үнэ сэн хэды шэнээн байгааб? Тусхайлбал, герефордско үүлтэрэйхиин центнер мяханай өөрынь үнэ сэн 68,8 түхэриг, шортгорнскынхинь — 69,2 түхэриг, симментал-буряад үүлтэрэйхи — 79 түхэригтэ болоо. Тэдэнэй тус бүриһөө абтаһан мяханай сэбэр олзо доходынь герефордскынхи — 103,4 түхэриг, шортгорнскынхи — 97,9, симментал-буряадайхинь — 56,6 түхэригэй байгаа.

Ондоогоор хэлэбэл, гүрэндэ худалдагдаха эдэ эрэ буруу, шарагууд тон адли харууһа, тэжээл дээрэ байбашье, тусгаар мяхалиг үүлтэрэй мал симментал-буряад үүлтэрэйхидһээ түргэн томо болоно, таргална. Жэшээлхэдэ, герефордско холимог үүлтэрэй эрэ [...] шарагууд 18 һаратайдаа тус [...] ридөө 348,6 килограмм, шор[...] горнско — 334,7 килограмм, си[...] ментал-буряад үүлтэрэй мал [...] — 291,8 килограмм татаа юм.

Эдэ бүгэдэһөө харахада, ман[...] эндэхи симментал-буряад үүлтэр[...] үнеэдые тусгаар мяхалиг, иля[...] гаяа герефордско үүлтэрэй бух[...] да табижа үрэжүүлхэдэ, түлы[...] һайжардаг, томо болодог, мях[...] найнь амта шэмэ эрид дээшэлд[...] байна.

Симментал-буряад үүлтэр[...] үнеэд герефордско буха хоёр[...] хоорондоһоо гараһан мал мана[...] эндэхи шэмэрүүн хүйтэн үбэл[...] сагташье, зунай халуун, ганд[...] хуурай үедэшье таарадаг, ядада[...] гүй. Манай республикын алиш[...] аймагта нютагай үүлтэрэй үхэр[...] нүүдые герефордско бухада таби[...] жа үрэжүүлээд, холимог һай[...] мяхалиг үүлтэрэй мал олоор үсхэ[...] бэрилхэ арга боломжо гүйсэд би[...]

Энээнтэй дашарамдуулан, хэдэ[...] шухала дурадхалнуудые оруул[...] маар. Нэгэдэхеэр, тусгаар мях[...] ехэтэй мал үсхэбэрилхэ ажахынуудта тугалнуудые эхэдэнь заадажа түлжүүлбэл зохисотой. Сагшань зунай шанга халуунда тэдэ малые үглөөгүүр эртэ, үдэшэ орой, һүниндөө бэлшээхэдэ һайн. Зуһалантайнь байрые модоной һүүдэртэ хэхэ гү, али тэндэнь тусхай һарабша, сарай түхеэрхэ шухала. Харин үбэлдөө тэдэниие 8 һаратай болоһонһоонь хойшо нимгэншэг харша ханатай, һалхинай хоторо үлеэхэгүй, уужам байрада хонуулха, доронь хуурай байлгаха, агаарынь сэбэрлэхэ вентиляци заабол хэхэ хэрэгтэй.

Н. ЛОМОВЦЕВА,
Буряадай естественнэ эрдэмэй институдай научна хүдэлмэрилэгшэ.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

НҮХЭДЭЙ НАЙДАБАРИ

Ленинэй орденто Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй инструментальна цехтэ аха дүү Монгол оронoй түмэр замшадай хэрэглэхэ нарин инструментнүүдые бүтээхэ захил ерэбэ. Энэ харюусалга ехэтэй ажал хэндэ даалгажа үгэхэб? Энэ шухала асуудал зүбшэжэ хэлсэхээр шиидэһэн хүдэлмэришэд улаан булан соогоо сугларжа сэхэ руунь хөөрэлдэбэ.

Тус цехтэ мастераар ажалладаг Иван Несторович Жарков нүхэдэйнгөө урда гаража, яаралгүйгөөр үгэ хэлэхэ мүртөө: Сергей Цыренович Амбуев арба найман жэл соо манай цехтэ токарёор хүдэлнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ бүтээһэн продукциияа хиналтын таһагта эрхим сэгнэлтэтэйгээр тушаажа, ходо амжалтатай һайн ябана. Тиимэһээ хүршэ Монгол ороной хүдэлмэришэдэй захил бүтээхыень Сергей Амбуевта даалгаха, — гээд үгэеэ дүүргэхэдэнь, булта хүдэлмэришэд нэгэн дуугаар Иван Несторовичые дэмжэбэ.

Тиигэжэ энэ харюусалга ехэтэй нарин ажал бүтээхэ зол Сергейдэ тудажа ерэбэ. Теэд яахаб? Нүхэдэй найдал юунһээшье үнэтэй ха юм. Энэ найдалые эрхим ажалаар харюулха ёһотой бшуу. Сергей хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр бодолдо эзэлэгдэжэ, шэнэ детальнуудай чертежүүдтэй танилсажа захалба. Аяар хэзээ халаан дүүрэнхэй. Булта хүдэлмэришэд гэр тээшээ яаранад. Сергей хүхэ утаа манаруулан тамхяал татана.

Энэ үедэ ажалаа дүүргэһэн Долгор Бадмаевна дүтэлжэ:

— Сергей, гэр тээшээ гэшхүүлхээр болоо бэшэ гү, — гэбэ.

— Харана ха юмни даа, тон харюусалгатай ажал нүхэдни даалгажа үгөөд байна. Энээхэн чертежтой бага зэргэ танилсаад, хойноһоошни ошохоб. Сайгаа шанажа байгаарайш, — гэжэ Сергей хэлэбэ.

Долгор... Долгор... Яруунын эгээ улаан сэсэгүүдэй хангал асараад ерээ бэлэйш. Тиигэхэдэ эгээ түрүүн токарна станогой дэргэдэ эрбэгэрхэн аад, энеэдэтэй юумэн зогсожо байгаа һэнш. Тиигэхэдэ Сергейн нюдэнэй урда үнгын сэсэгээр хангалтаһан түрэл Үгдаан нютагынь һэргэжэ, һэрюухэн һэбшээгээр үлеэгээд орхиһон мэтээр үзэгдөө бэлэй.

Сережые токарна станогто хүдэлгэжэ һургаһан Борис Захарович Поздеев уриханаар энеэбхилжэ:

— Бишни шамайе энэ ажалда һургаа һэм. Мүнөө энэ залуу басагые һургаха зол шамда тудаба. Хэрбээ һайнаар һургабалшни залуу басаган ходол шамда һайниие хүсэжэ ябахал, — гэжэ аха хүнэй ёһоор дулаахан үгэнүүдые хэлээ бэлэй.

Долгор һүбэлгэн бэрхэ һэн. Түргэхэн саг соо токариин мэргэжэл шудалжа, гансаараа элдэб детальнуудые бүтээжэ шададаг болобо. Теэд мэнэ һаяхан, Яруунын сэсэгтэ ногоон талаар үетэн нүхэдөөрөө сэнгэжэ хүхижэ ябаһан гэнэн хонгор басаган иимэ түргэнөөр токариин мэргэжэл шудалжа шадаха гэжэ Сергей ухаандаашье оруулаатүй ябаа бшуу. Тиин гэһээнь хэнһээшье дутангүй чертеж уншажа һураад, детальнуудые бүтээдэг болобо ха юм.

Ажалша бэрхэ, һүбэлгэн ухаатай залуу басаган хүдэлмэришэдэй магтаалда хүртэжэ ехэ хүндэтэй болобо. Тиигэхэдэ Сергей Долгорые өөрынхеэрээ сэгнэжэ, ходоһоо Долгор тухай дулаахананаар шэбшэдэг, хамаг сүлөө сагаа залуу басаганда зорюулдаг һэн. Тиин Долгор Сергей хоёр хани нүхэд боложо, бэе бэеэ һайн ойлголсоходоо хүдэлмэришэ нүхэдөө урижа хурим түрэ наяруулаа бэлэй.

Токарна станок нэгэ жэгдэхэнээр һиинан хүдэлнэ. Бүтээжэ байһан шэнэ деталь микрометрээр яаралгүйхэнөөр хэмжэжэ үзөөд, Сережа анхаралтайгаар чертежоо уншана. Токарь нэн түрүүн чертежоо һайнаар ойлгоогүй һаа, ямар тиимэ һайн шанартай продукци бүтээхэб даа. Энээнһээ уламжалан, токарь бүхэн чертежоо ёһото һайнаар уншажа ойлгохые оролдодог.

Хойно хойноһоо һубарюулан тодхоглоһон хэдэн арбаад станогуудта хүдэр гартай хүбүүд, басагад сүлөө забдагүйхэн ажалланад.

Үндэр ехэ цехэй үргэн һарууд сонхонуудаар үглөөнэй наран шагаажа, цех соо таригдаһан үнгын гоё сэсэгүүдэй набша намаа дээгүүр элшэ туяагаа элбэгээр адхажа, хүдэлмэришэ зондо баярта һайхан бодол асарна.

1950 он. Хүршэ Шэтын областиин Үгдаанай долоон жэлэй һургуули дүүргэһэн арбан наймаатай Сергей Амбуев Ленинэй орденто Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй инструментальна цехтэ һурагша-токареор абтажа, тон ехээр баярлаһандаа үглөө бүхэндэ эртэ һэрижэ, хэдэн мянган хүдэлмэришэдтэй хамта завод тээшэ яарана. Хүдэр дорюун хүдэлмэришэн ангиин гэшүүн болоһондоо маша ехэ баяртайб гэжэ, бүхэлиг наһандаа Үгдаанай үргэн нэлэнхы талаар хони хурьгадые адуулһан Цырен эсэгэдээ бэшээ бэлэй.

Үргэн уужам талын дунда түрэжэ, жаргамалай жингаха аялга доро үдэһэн Сережа бүри багаһаа оньһон машинада дурлажа шофер болохоб гэжэ гэнэн хонгор ухаандаа бодомжолдог һэн. Харин мүнөө мантан заводой эрхим токарь болоод габшатай ажалаараа нүхэдэйнгөө дунда алдаршаад, аха дүү Монгол ороной хүдэлмэришэдэй захил бүтээжэ байна ха юм.

Хурса отолуураар хатуу буладые зүһэһэн станок хонгёо аялгаяа татана. Хурса харасатай, шэрүүбтэр шарайтай нюурһаань хүлһэн лэбшэнэ. Тээ дүтэхэнэ Сережын багша, алдарта токарь, СССР-эй Верховно Соведтэ депутат Борис Захарович Поздеев һурагшынгаа хүдэлсэ бүхэниинень адаглан хаража, шэнээр бүтээһэн детальнуудыень гартаа абажа шэнжэлэн үзэнэ. Булад түмэрһөө бүтээгдэһэн мүлимэл деталь үнгын гэрэлээр толотон, хүдэлмэришэнэй дура татана. Борис Захарович нилээд удаахан Сережын бүтээһэн тэрэ деталь гар соогоо эрьюулэн хаража урмашаад, «Гушаад жэлдэ энэ заводто токарёор ажаллажа, нилээд олон хүбүүд, басагадые токариин мэргэжэлдэ һургажа гаргааб. Теэд тэдэнэй дундаһаа эгээ оролдосотой, шадамар бэрхэнь Сережа Амбуев бэеэрээ байнаш даа» гэжэ дотороо бодомжолно.

Хэдэн олон станогууд хүсэтэйгөөр нэрнэ. Шанга шангаар оот табижа бэе бэеэ дуудаһан хүдэлмэришэдэй абяан хүсэтэ техникын аялгатай ниилэжэ ханхинана.

Үргэн һарууд инструментальна цех соо эршэтэ ажал бусалжа, мантан локомотивуудта хэрэглэгдэдэг элдэб олон зүйлэй запчастьнууд, инструментнүүд эндэ бүтээгдэнэ. Монгол нүхэдэй захиһан детальнуудые эрхим шанартайгаар бүтээхые оролдоһон Сергей бүхы бэлиг шадабаряа гарган ажаллана. Сергейтэй хамта хүдэлдэг хүдэлмэришэд мүнөө бүтээһэн детальнуудыень хаража, нүхэрэйнгөө бэлиг шадабарида атаархан, «Сергей бэрхэш! Монголой хүдэлмэришэд шинии бүтээһэн эрхим шанартай детальнуудые абахадаа ехэ баяр хүргэхэ» — гэһэндэл үнэн зүрхэнһөө Сергейн бүтээһэн детальнуудые баяртайгаар харана.

Токарь Сергей Амбуевай шадитэ бэрхэ гараар бүтээгдэһэн детальнууд жэбын эдихэгүйгөөр тоһодогдон, модон хайрсаг соо багсалагдаад ород, монгол хэлэн дээрэ «Буряадай хүдэлмэришэдһөө аха дүү Монгол ороной хүдэлмэришэдтэ» гэһэн аржагар бэшэгтэйгээр эльгээгээ бэлэй.

К. ЖАМЬЯНОВ.

Оренбургска область. Новотроицк городой № 5-дахи профе[с]сионально-техническэ училищида Монгол Арадай Республика[һ]аа 300-гаад хүбүүд, басагад һурана. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ерээдүйн [...]дошо дархан Шарын Цереннолсон мастер В. Е. Бебрусэй [...]рөөе анхаралтайгаар шагнана. ТАСС-ай фотохронико.

БАЙГААЛИИН БАЯЛИГ ХЭРЭГЛЭН

Мүнхын саһаар ялбаһан мүнгэн дуулгата Саян уула байгаалиин баялигаар элбэг даа. Хэдэн мянган жэлэй саана эндэ тэһэрһэн вулканай үнэһэн бурма ехэ юм.

Мүнөө Түнхэнэй аймагта вулканай шлак барилгада үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Һүүлэй үедэ Хэрэн тосхондо 80 хүнэй һууритай столово, 536 үхибүүдэй һураха һургуулиин байшан баригдаа. Тиигэхэдэ Саянай совхоздо наймаан жэлэй һургуулиин байшан, мүн 200 толгой эбэртэ бодо малай байра баригдана.

Хямда сэнтэй байгаалиин энэ баялигые арад зоной аша туһада хэрэглэн, үшөө олон гэр байрануудые, соёл гэгээрэлэй байрануудые Түнхэнэй аймагта болхоохоор хараалагдана.

Б. БИРБАЕВ.

ТАРЯАНАЙ, САБШАЛАНГАЙ ГАЗАР ХАМГААЛХА

Энэ жэлдэ республика доторнай бороо хуратай байһанайнь ашаар колхоз, совхозуудай тариһан таряанайнь гараса һайн, үбһэ ногооной ургаса үндэр байба. Эхэнхи поливодууд болон луговодууд тариһан таряагаа, сабшалангайнгаа хойноһоо һайнаар харууһална, агротехническэ хүдэлмэри саг соонь гуримтайгаар хэнэ. Үхэр малнуудые таряанайнтаа, сабшалангайнтаа газар дээрэ оруулнагүй. Энэнь һайшаалтай...

Гэбэшье июниин эхеэр Зэдын колхоз, совхозуудай таряанай газар дээгүүр ябажа, рейдовэ шалгалта хэгдээ һэн. Таряанай газар дээрэ үмсын 257 үхэр, бурууннууд бэлшэжэ ябаһанаа баригдаа. Гансахан Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряанай газар дээрэ аяар 115 бодо мал дураараа бэлшэжэ ябаа. Петропавловкын ажалшадай депутадуудай сельскэ Соведэй гаргаһан тогтоолой ёһоор, үхэр малаа дураарнь табигшадһаа 835 түхэриг абтажа, колхоздо үгтөө. Үшөө 325 түхэригэй яла түлэхэ болоо. Июнь һарын туршада 40 акт табигдажа, яла түлүүлхэ нэгэндэнь яла түлүүлэгдэһэн, нүгөөдүүлдэнь ажалай талаар hэшээл үгтэһэн байна.

Иимэ хэмжээ ябуулганууд Хяагтын болон Загарайн аймагуудта муу шэнээр табигданхай.

Хэды тиигэбэшье рейдовэ бригадын хэһэн шалгалтын дүнгые абажа харахада, ажахы бүхэндэ түргэн хэмжээнүүд абтана гэхын аргагүй. Таряанай болон сабшалангай газарта малай дураараа орожо ябаһан, али трактор, машинануудай хайхарамгүйгөөр даража, ябажа байхада зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ямаршье хэмжээ абангүй, һанаа амар һуудаг байха юм. Энээнһээ боложо, колхоз, совхозууд ехэ хохидолдо ороно.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1955 оной январиин 11-дэ гаргаһан Указ дүүргэгдэнэгүй. «Колхоз, совхозуудай ургаса гэшхүүлһэнэй түлөө харюусалга» гэһэн тус Указые ажахын хүтэлбэрилэгшэд гүйсэд баримталнагүй. Тэдэнэй харюусалгагүй һула хандаса дээрэһээ боложо, зэмэеэ амсаха зарим нэгэн эрхэтэд хэһээгдэнгүй үлэшэнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэшье олохон колхоз, совхозуудта чимэ аягүй ябадалтай бэзэжэ байһаниинь гайхалтай һэн.

Энэ жэлдэ Баргажанай, Яруунын, Хяагтын, Улаан-Үдын, Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай зарим нэгэ колхоз, совхозуудай таряанай болон сабшалангайнь газар дээрэ эбэртэ бодо малһаа эхилээд, хурьга эшэгэн хүрэтэрөө бэлшэжэ ябадаг байха юм. 5—10 хүрэтэр толгой тугалнуудай дура зоргон соогоо таряанай газар дээрэ ябажа байдагынь гайхалтай. Хориин, Хэжэнгын аймагуудай таряанай газар дээгүүр машинануудай һүндэлэн, хээлэн гараһан мүрнүүд олон. Хэды тиигэбэшье гэмтэ нюурнуудые оложо, түргэн хэмжээ абаха талаар юуншье хэгдэнэгүй.

Баргажанай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо оролог Хилгана гэжэ газарта таригдаһан шэниисын, кукурузын газар дээрэ июлиин 10-да үмсын арбаад шахуу үнеэн бэлшэжэ ябаа. Эдэ үнеэдэй бэлшэжэ ябахыень отделениин эрхилэгшэ нүхэр Цыренов хараһаншье һаа, үлдэжэ гаргахые бодоогүй. «намһаа саагуур, наранһаа наагуур» ябаа.

Июлиин 11-нэй үдэр Бархан тосхонһоо балайшье холо бэшэ таригдаһан зеленкын газар дээрэ 12 үнеэн бэлшэжэ ябаа. Энээн тухай һаалиин фермые эрхилэгшэ нүхэр Ламожаповта, тракторна бригадые даагша нүхэр Раднаевта дуулгагдаһан байгаа. Гэбэшье тэдэнэр таарамжатай хэмжээ абажа, яла түлүүлхын орондо, үнеэдые үлдэжэ гаргаад лэ дүүрэшоо. Энэ үдэр Хүнтэй гэжэ нютагай шэниисын поли дээрэ 8 үнеэн мүн лэ зоргоороо бэлшэжэ ябаа. Үнеэдэй ябахые олон тоото колхознигууд, тэрэ тоодо бригадир Буянтуев хараһан аад, юушье хээгүй.

Хэжэнгэ тосхондо дүтэшэг Хэжэнгын совхозой таряанай газар бии юм. Эндэ үдэр бүри харууһагүй тугал, буруунуудай, тахла, ямаадай ябажа байхань харагдадаг. Тиихэдэ Бурдунай совхозой таряанай газар дээрэ Хяагта городой ажаһуугшадай үмсын малай бэлшэжэ ябахань үзэгдэдэг. Гэбэшье эдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ямаршье хэмжээ абангүй, һанаа амар һуудаг байха юм.

Иимэ һанаа амар, даалгагдаһан хэрэгтээ эзэн бэшээр хандадаг хүтэлбэрилэгшэдые удаан тэсэжэ байхын аргагүй бологдоо гэжэ хэлэлтэй. Колхоз, совхозой зөөридэ хайхарамжагүйгөөр хандадаг эрхэтэдые, хүтэлбэрилэгшэдые гүрэн түрымнай зэмэлхэ байһан тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй абаһан Указ соо эли тодоор заагданхай.

Үмсын гү, али элдэб эмхи зургаануудай, предприятинуудай баридаг үхэр малай, гахай, шубуунай колхоз, совхозой таряанай, сабшалангай газарые гэшхэбэл, таригдаһан ногоон мододые гэмтээбэлнь, үхэр малыень барижа, ушаруулагдаһан гарзыень сум түлөөгүйдэнь һөөргэнь үгэхэтүй, гадна үхэр малай, гахай, шубуудай эзэд гансахан гарза түлөөд болихогүй, жэжэ малай түлөө түрүүшынхеэ һаань, 2 түх. 50 мүнгэ, шубуунай түлөө—50 мүнгэ, эбэртэ бодо малай түлөө—5 түхэриг ялада унагаагдаха болоно. Хэрбээ хоёрдохёо дабтагдаа һаань, хоёр нугалжа яла түлүүлхэ хэрэгтэй.

Таряанай гү, али сэсэрлигэй таригдаһан газар дээгүүр машина, тракторaар гарагшадые харюусалгада хабаадуулха тухай тогтоол мүн лэ бии. Хэрбээ мори тэргээр һаань, хохидуулагдаһан гарзаһаа гадна, 5 түхэригэй ялада, машина, трактор, комбайнаар һаань 10 түхэригэй ялада унагааха.

Хохидол гарзада ороһон таряанай газарай, сэсэрлиг һуулгамалай сэнгые агрономһоо, сельскэ Соведэй депутадһаа, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө бүридэһэн тусхай комисси тодорхойлхо болоно. Малай эзэн баһа байлсаха. Хэрбээ дуудалгада байгаагүй һаань, ушаруулагдаһан гарзын сэнгые тусхай комисси шиидхэн гаргаха ёһотой юм.

Гарза хохидолдо ороһон ажахын хүтэлбэрилэгшэд табиһан актаяа аймагай ажалшадай депутадуудай гүйсэдхэхэ комитедтэ, сельскэ болон поселково Соведүүдтэ хүргэхэ зэргэтэй. Тус захиргаануудай тогтоолой ёһоор, гарзыень мүнгэ хуу бусаагаад, гэмтэ нюурнууд хараалагдаһан яла түлэхэ.

Сельскэ болон поселково Соведүүдэй гаргаһан тогтоолые аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй зүбтэ тоолоболнь, хүсэндэнь оруулха. Хэрбээ зэмэтэ нюурнуудай яла түлэхэгүйбди гэжэ арсабал, хуулиин ёһоор тус асуудалые хүсэндэнь оруулха

Энэ талаар тусгаар тайлбари хэхэдэ болоно. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1964 оной июлиин 21-дэ гаргаһан тогтоол соо иигэжэ сэхэ заагдана: хэрбээ мал баригша эзэдэй ушаруулһан гарза түлэхэ дурагүй байбалнь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1955 оной январиин 11-дэ гаргаһан Указай ёһоор иимэ гуримтайгаар түлүүлхэ;

а) кооперативна болон гүрэнэй элдэб эмхи зургаануудай түлбэриис сельскэ, поселково Соведүүдэй гаргаһан шиидхэбэриин ёһоор түлүүлхэ; бэшэ эрхэтэдэй арсалта хэбэлнь, аймагай арадай сүүдэй абаһан тогтоолой ёһоор түлүүлхэ.

б) 15 хоногой турша соо тохогдоһон ялаяа түлөөгүй байгаа һаань, сельскэ, поселково Соведүүдэй гаргаһан тогтоолой үндэһөөр ямаршье арсалтагүйгөөр салингһаань дараха.

Хэрбээ яла тохогдоһон эрхэтэнэй хүдэлдэггүй байбалнь, сүүдэй түлөөлэгшэ сельскэ, поселково Соведүүдэй гаргаһан тогтоолые баримталан, эд зөөриень абаха дүүрэн эрхэтэй.

Үшөө нэгэ иимэ ушар байдалые хараадаа абаха шухала. Таряанай газарые һалхинһаа хамгаалха зорилготойгоор һуулгагдаһан мододые, жэмэстэ болон бэшэ һөөгүүдые хорото һанаагаар хухалһан хүнүүдтэ РСФСР-эй уголовно кодексын 168 статьяе хараада абан, нэгэ жэлээр эрхыень хаһаха, үгышье гэбэл, зуун түхэригэй яла түлүүлхэ.

Нёдондо жэл Худанай совхозой адуушад—Лыксаков Генинов хоёр хэдэн гектар шэниисэ адуунда гэшхүүлһэнэйнгээ түлөө хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха баатай болоо һэн. Эдэ адуушад урдань хэдэн дахин яла түлэһэн юм. Гэбэшье хэһэн алдуугаа һайса бодомжолжо үзөөгүй байшоо. Энээнэйнгээ түлөө зэмэ амсаад, мүн тохогдоһон яла түлэлсөө.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой хүдэлмэрилэгшэ Ренчинов үлүүсэ олон мал баридаг байһан. Малнуудынь 10 гектар хүхэ һолоомо гутаагаа. Мүн лэ зэмэлэгдээд, 900 түхэригэй ялада унаа.

Таряанай, сабшалангай газарые малаар, машинаар гэшхүүлһэн, гутааһан эрхэтэдтэ административна болон уголовно иимэ зэмэ тохогдохо болоно. Ниитын зөөридэ хүн зоной эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг болохын түлөө бүхы хүсэ шадалаа гаргаха ёһотойбди. Ороохо таряан, үбһэ ногоон гүрэнэй нангин зөөри болоно гэжэ мэдээжэ. Эгээл тиимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон олониитэ зон энэ хэрэгтэ эрилтэ ехэтэйгээр хандаха зэргэтэй.

Б. ЦЫДЕНЖАПОВ,
Буряадай республикын прокурор.

Һаяхан ашаглалгада оруулагдаһан Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай «Улаан Оронго» колхозой культурын байшан.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЗАМАЙ ДЭБТЭРҺЭЭ

II. УТАХАН ОНОНОЙНГОО ХОЙТО БЭЕЭР...

Адуугүй колхоз гэжэ Агада үгы, гүйгөөшэгүй нютаг гэжэ үгы. «Машина, мотоцикл олон болоод тиигээ юм гү, юрэдөө һайн моритой хүниие харахадаа һонирходог, мори һорилгодо ошоходоо баярладаг болоолди»,—гэжэ тэндэхид хэлсэнэ. Нээрээшье, һүүлэй жэлнүүдтэ залуушуул һур харбаа, мори урилдаа, бүхэ барилдаа ехэ эрхилдэг болоо. Жэшээнь, Хойто Агын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз Агын округой багашаг ажахынуудай нэгэн юм. Энэмнай талаар бага. ой модон соо байдаг колхоз гэжэ нэрэтэй. Гэбэшье эндэхи адуун Агада ехэ суутай байна. Юундэб гэхэдэ тэдэнь үнөөхи Хара Азаргын түл шуу. Энэ Хара Азарга 1943 онһоо эхилээд 50-яад он болотор Агада нэгэ гүйгөөшые урдаа оруулаагүй байхаһаа гадна, хоёр удаа РСФСР-эй чемпион болоһон суутай юм. Талын гүүнэй унаган—энэ Хара Азарга тухай домог мүнөөшье дуулдана. Тэрэнэй түл—нэгэ нариихан Хула мориной урилдахые хараабди.

Һориходоо тэрэниие дүрбэн моридтой табидаг байгаа. Газарайнгаа тэг дунда хүрэтэр бэшэнтээ адли ябажа байтараа гэнтэ түргэдөөд. (дахин, шэнээр гүйжэ эхилһэн шэнги) бүри аргагүй холо орхижорхихо) юм. «Гүйгөөшэтнай округой найрта гарахань бэшэ гү?»—гэжэ энэ мори заһажа байһан Мункуев Батада хандахадамнай: «Хара-Шэбэрэй Хүрин. Зугаалайн Халзан хоёртойл яалдаха ааб? Тэдэмнай ород гүйгөөшэнүүдэй, аяар Доной талын азарганүудай түл шуу. Манайш хээр лэ юрын лэ буряад гүүнэй унаган ха юм»,—гээ һэн. Баһа иимэ буряад адуунай түлнүүд—Хангилай Ехэ, Бага боронууд болоно. Бага боронь урзанда зун округой найрта түрүүлээ. Тиимэһээнь мори урилдаанда дуратайшуул зунай найр соогуур эдэ дүрбэн моридо һайсал боосолдохонь ёһотой гэлсэнэ.

Гүйгөөшые яажа һоридог юм ааб гэжэ бидэ зорюута хараабди. Хойто-Агын ленинэйхид Мункуев Батые (наһаараа адуушан ябаһан. һүүлэй хэдэн жэлдэ хони хараад мүнөө пенсидэ гараа) хүршэ Сахюурта нютагһаа урижа асараа. Энэмнай ехэл хомор, үнэтэй хүн гэжэ тоологдоно. Юундэб гэхэдэ мори зүбөөр, һайнаар һорихо гэээшэ тусгаар мэргэжэлэй, бэлигэй хүсэн. Батахай Хула гүйгөөшынгөө гаража ерэхэдэнь лэ хүтэлөөд ябашана, мориень зон тойрожо, харажашье үрдинэгүй. Үшөө үды, найрта хараха байна бшуу. Аминь даруулжа нилээд галгюулаад Ага голой сүнхөөгтэ шунгуулжа, хахад час тухай ногоо жажалуулаад, уяжархиха юм. Тиигээд һүниин тэнгһээ хойшо үглөөнэй шүүдэр унатар ябагаар хүтэлжэ хононо, һүүлээрнь нэгэ заахан обёос эдюулээд уяна. Тэрэнэй һүүлээр ногоондо табиха юм. Үдын наранһаа эхилээд үдэшын һэрюун болотор уһалжа уяад, обёос эдюулээд дахин гүйлгэхөө абаашана. Моринойнгоо тарган, шабхараагүй байхада, үдэр бүри шадалынь гаргангүй гүйлгэдэг. Мүнөө гэдэһэгүй, хабһануудынь тооложорхихоор, тэбэрижэрхихөөр нариихан морёо хоёр үдэр соо нэгэ гүйлгэдэг байба.

Иигэжэ Хойто-Агада бэшэ, харин Зугаалай, Сагаан-Уула, Хара-Шэбэр, Адуун-Шулуун, Могойто, Догой, Хангил, Алхана, Зүдхэли болон бусад нютагуудта гүйгөө шэнүүдээ һорижо байһан һурагтай. Үдэшын улаан наранаар, ажалай үдэрэй дүүрэн сасуу, һууринбухэнэйхид үбгэн залуугүй хотонойнгоо газаа гарашана. Тиигэжэ мори һорёон, бүхэ барилдаан, һур харбаан эхилхэ юм.

Манай урда Агын «Мир» колхоз ерэхэдэ, эгээл тиимэ юумэн боложо түлэг дундаа байба. Номошо дархан Дагба-Жалсан Чимитовые холоһоо таняабди. Тэрэ колхозойнгоо һур харбагшадые нютагтаа үнгэргэгдэхэ РСФСР-эй зональна мүрысөөндэ һорижо байба.

Парторг Б. Базаров, бухгалтернууд Д. Митупов, Б-М. Лодонов, автомашинын жолоошон Б-М. Чимитов, зүблэлэй бэшээшэ Ж. Дондокова, медфельдшер Х-Ж. Номгонова болон наһатайшье, залуушье хүнүүд ехэ оролдосотой харбажа байгаа һэн. Тэдэнэй гарта Дагба-Жалсан Чимитовэй дархалһан ангир шара номонууд. Заримашуулынь, ехэнхидээ үбгэдүүд, суута Дондог дарханай номонуудтай, Сахюуртада Эрхээтын Дондог гэжэ энэ номошо дархан һууһан юм. Тэрэ наян долоонойнгоо жэл гаргабашье, наһаараа урладаг юумэеэ хэһээр лэ урзанда ами табяа һэн гэлсэнэ. Иигэжэ Сахюурта нютаг номошо дархадаараа, мэргэн харбагшадаараа суурханхай. Үнгэржэ ерэхэдээ һургуулиин үхибүүд бэедээ таарама заахан номонуудтай, харбажа байха юм.

Эдэ бүгэдые, мүн иимэ газарта хүбүүдэй бүхэеэ үзэлсэхые, соло дуудалгын, барлалгын дуунуудые шагнажа байхада айхабтар һонин даа. Архи тамхи дэрлэһэн, олоной сүлөө таһалһан зальхай хүйхэрнүүд харагдахагүй юм. Юундэб гэхэдэ ниитын наадан олоной дура буляанхай, хүн зоной сүлөө сагаа үнгэргэдэг юумэн болонхой. Иигэжэ хүнэй сүлөө саг зохидоор, зондошье, тэрэ хүндэ өөртэншье туһатайгаар үнгэргэхын тула окружной партийна организаци ехэ хүдэлмэри хэдэг байна. Ганса түбтэ һуудаг зонууд бэшэ. харин холын бэлшээриин малшад культурнаар һууха, амарха аргатай болонхой.

Хэдэн жэлэй урда тээ культбазануудые барилга үргэнөөр эхилһэн байна. Жэшээнь, Цокто-Хангилай культбаза абажа харахада, тэрэ хэдэн фермэ, отарын малшадые хангахаар түхеэрэгдэһэн. Культбаза дээрэнь клуб, библиотекэ, кино, бани, медпункт оршоно, эндэнь саг үргэлжэ хүдэлжэ байдаг хүнүүд бии. Малшадай социалис мүрысөөнэй дүн 5 үдэр болоод лэ гаргагдана, элдэб ниитэ хүдэлмэри ябуулагдана, суглаа хуралдаан болоно. Зүгөөр малшад тон дуратайгаар культбазадаа культповозкынхидай ерэхэдэ суглардаг байна. Энээн тухай тусгаар хэлэхээр гэжэ һанагдана.

Культповозко гээшэмнай автоклуб бэшэ. Энэнь нэгэ машина дээрэ түхеэрэгдэһэн нүүдэл, наймаан, амбаар, медпункт, библиотекэ, кино болоно. Культповозко мүн агитбригада. «Зургаан жэлэй саада тээ Урда-Агын «Мир», колхозой соёлшод нэгэтэ булта сугларжа, холынгоо бэлшээриин малшадта наада харуулжа ерэхэ гэлсэһэн байгаа. Тиигээд колхозой правлениин нэгэ автомашина үгэхэдэнь тэрээн дээрээ нүүдэл киногоо абаба ха. билиотекарь ном, газетэ, журналаа үргэлбэ, медфельшер эм домоо, эдеэ хоол, хүнһэ амбааршан, наймааша басаган зуруул, лабһа, саахар гэхэ мэтэ гар үзүүрэй юумэ абаба. Иигээд лэ тэдэнэй түрүүшын фермэдэ хүрэжэ ерэхэдэ, һаалишад хүхишэһэн байгаа. Центр ошожо, бүхэли үдэрөө хаяжа асардаг юумэнүүдынь өөрөө фермэдэнь хүрэжэ ерээ бшуу. Иигэжэл культповозконууд колхозуудтамнай бии боложо эхилһэн байна,—гэжэ КПСС-эй Агын окружкомой секретарь Г. Ж. Дондоков хөөрэбэ. —Культповозконууд фермэ, отарада таба хоноод лэ ерэжэ байхаар маршрудаа зохёодог. Культповозкынхид малшадай суглархада наада харуулна, агитаторнууд холо ойрын һонин хөөрэдэг, гүрэнэй, партиин политикые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри хэдэг байна. Тэдэнэй бусахада эмдэ, сайда, газетэдэ, радиодо хэрэгтэй хүнүүд һанаагаа амараад, наада кино хараад, һонин дуулаад үлэдэг...»

Культповозконуудай хүдэлмэрине эрид һайжаруулха зорилготойгоор үнгэрһэн жэлдэ окружной харалга үнгэргэгдэһэн байгаа. Энэ харалга дээрэ ниитэ зоной дунда бэлбосоролой хүдэлмэриин, ажалшадай эрилтэ хангалгын ямар байһые харахаһаа гадна һонин нааданай мүрысөөн болоо. Илангаяа шагай шүүрэлгэ, бэһэлиг буляалдаан, таабари хэлсээн гэхэ мэтэ буряад арадайнгаа наада ехэ һонёор культповозконуудай гэшүүд харуулаа. Эдэ нааданиинь юундэ һонирхолтой байнаб гэхэдэ, тэрээндэ наһатайшуулшье, залуушуулшье булта адли хабаадана бшуу. Иигэжэ үндэһэ яһанай культура һэргээгдэн, буряад наадан шэнэ удхатайгаар дэлгэрнэ. Эды олон культурын ордонгууд, клубууд, хүдөөгэй культбазанууд, культповозконууд булта зайн галаар хангагданхай. Гүрэнэй удха шанартай ехэ электролини Агын талын тэгэн дундуур хаха сохин, Орловский рудник тээшэ зурыдаг. Энэ рудник, хэдэ мянган шахтернуудай һууха городые болгогдожо байнхай. Тэндэһээ абтадаг тантал гэжэ хомор металл космонавтикада хэрэглэгдэнэ Энэ зайн галһаа гадна, колхоз бүхэн өөһэдын электроцентртэй, телевизор Агын округой олонхи колхозуудта оруулагдаа.

Колхоз, совхозууд ажалша малша хүн зоной культурна эрилтэ хангалгада юушье гамнадаггүй байна. Агын арадай филормони, Зугаалайн арадай хоор болон бусад соёлой бүлгэмүүд уран һайханай бүхэсоюзна харалгануудта хабаадан. Москвагай Кремлиин ордоной сценэ дээрэһээ буряад наадаяа харуулаа һэн. Эдэ бүгэдэдэ залуушуул олоороо хабаадана, колхозууд тэдэнэртэ бүхы арга боломжыень олгожо үгэнэ.

Эдээн тухай хэлэхэдэ. Агада гансахан 1966—1967 онуудта 5 культурын ордон, 4 хүдөөгэй клуб, 7 хүүгэдэй саад, ажалшадай эрилтэ хангаха 4 комбинат, мэргэжэлтэдтэ 894 гэр баригдаһан байна гэжэ тэмдэглэхэ ушартайбди. Энэ бүгэдэмнай Коммунис партиин сэсэн мэргэн ударидалгын хүсэн, талын буряадай ажалай баярай үрэ мүн. Хараад үзэгты: 1940 ондо Агын колхозуудай олзо (мүнгөөр) 1697 мянган түхэриг болоһон һаа, 1966 ондо 59.505 мянган түхэриг боложо ургаа бшуу. Тиихэдэнь энэ саг соо колхозуудай хубаагдадаггүй фонд 59.505 мянган түхэриг байһан аад, 27 дахин ургаа!

Ихэдээ зоной байдалай һайжархань, капитальна барилгын (шэнэ түхэлэй гэрнүүдэй) үргэнөөр хэгдэхэнь гайхалгүй болоно бэшэ аал!

Д. ЭРДЫНЕЕВ,
манай корр.

БАЛЕТ—ЭГЭЭЛ ҺОНИН ХАТАР

Хүн зон үни холын сагһаа хойшо хатар хараха, өөһэдөө наадаха ехэ дуратай байһан. Энэмнай олон янзын хэлэтэй арадуудта бултандань ойлгосотой байгаа бшуу. Тэрэ илангаяа арадай һайнгэрнүүдтэ, ниитэ нааданuудай үедэ олон хүнэй хабаадалгатайгаар гүйсэдхэгдэдэг һэн. Гэхэтэй хамта саг жэлэй ошохо бүри хатар бүри ехэ үүргэ дүүргэдэг боложо эхилээ юм. Тэрэнэй хүсөөр ажабайдалые зураглан харуулха арга олдоһон байна. Тиигэжэ балет бии боложо эхилһэн.

Балет түрүүшээр баян угай хүбүүд, басагадай, мүн хаашуулай, түшэмэлнүүдэй наадан байһанаа өөрын онсо шэнжэтэй боложо, олон янзын хатарнууд сооһоо илгаржа, бэеэ даан гараһан байна. Олон янзын хатар сооһоо балет юугээрээ илгардаг бэ гэжэ зон һонирходог ёһотой. Тэрэнь юуб гэхэдэ хатаршан сценэ дээрэ хүгжэмэй зохёол бэелүүлнэ бшуу. Айхабтар нарин, һайхан хатар хүгжэгэй хүгжэм хоёр нэгэдэжэ, авторай хэлэхэ гэһэн удха хүн зондо харуулхадаа искусствын зохёол боложо шадана.

Балет эпическэ, лирическэ, драматическа гэһэн гурбан янза байдаг. Эдэнэй эгээл наһатай, эгээл түгээмэл жанрынь драма юм. Гэхэтэй хамта уянгата хүгжэм уяхан хатар хоёрһоо бүридэһэн балет арадта мүн лэ һайхашаагдадаг байна. Жэшээнь, П. И. Чайковскиин «Хун шубуута нуур» гэһэн балет, илангаяа тэрэнэй хоёрдохи үйлэ тэрэнэй жэшээ болоно. Тиихэдэ суута «Шопениана» уянгата симфоническа балет гээшэ. Харин «Париж дүлэтэнэ» гэһэн балет эпическэ хатарай жэшээ мүн. Энэ балет соо илангаяа олон зоной гүйсэдхэдэг хатарнууд һуртэй байдаг. Тиимэһээ эпическэ балет арадай ажабайдалтай, ехэ ехэ тэмсэлнүүдтэй нягта холбоотой юм. Хатарайнь маяг, хэлбэри арадай хатарнуудһаа урган гарадаг.

Эпическэ балет илангаяа һаяхан национальна баледтэй боложо байһан газарта ехэтэ гүйсэдхэгдэдэг байна. Иимэ эхэнхи национальна баледүүд арадайнгаа хатарай эгээл һайханиие бэедээ шэнгээжэ, өөрын онсо маягтай болодог, тиимэһээл ута наһатай, олондо һонирхолтой байдаг.

Драматическа баледые һайхашаадаг хүн зон баһал олон юм. Манай совет хореографиин энэ жанрай эгээл дээдэ шатын баледүүд сооһоо «Бахчисарайдахи фонтан» «Ромео ба Джульетта» хоёр онсо илгардаг. Тус баледүүдэй хүгжэм айхабтар ехэ зүрилдөөн, хүнэй сэдьхэлэй хара сагаан хоёр тэмсэлэй эри дээрэ зохёогдонхой, тиимээр либреттэнүүдыньшье бэшэгдэнхэй. Драматическа баледтэ гол наадаха нюур —хүн, эндэ хүнэй абари зан түрүү һууридa гаранхай. Тиимэһээ хатарайнь маягшье эпическэ, лирическэ баледүүдэйхидэ орходоо мүн лэ өөрын илгаатай.

Иигэжэ классическа баледэй гурбан шэнжэ тухай тобшолбобди. Энэ гурбан жанрһаа бүридэһэн классическа балет мүнөө бүхы дэлхэй дээрэ урдаа хараха юумэмнай зандаа. Тэрэниие булима һайн мүнөө үеын баледүүд хомор, үгышье гэхэдэ ехэ алдуу болохогүй. Энэ юунһээ болоноб?

Нэгэдэхеэр, классическа балет хадаа арадуудай эгээл һайхан хатарнуудые бэедээ шэнгээжэ «өөрын» болгожорхиһон гэхэ гү, али үни холын сагһаа хойшо айхабтар баян дүршэлтэй боложо шадаһан байна. Ямар нэгэн балетмейстерэй шэнэ хатар зохёобоб гэжэ һанахадань, тэрэнь дүримэйнгөө талаар, уг- узуураараа классическа хатартай холбоотой байжа байдаг.

Тиимэһээнь шэнэ балет зохёохын тула шэнэ хатар һанаха хэрэгтэй болоно. Мүнөө баледэй хүгжэһэн сагта тиимэ хатар һанахань тиимэшье бэлэн бэшэ. Шэнэ бодол шэнэ хүдэлэсөөр зураглаха гэбэл, хатар зохёогшо хэдэн олон жэлдэ хүн зоной һаналда бүхөөр ороһон дүримүүдые эбдэхэ ушартай болоно, мүн тэрэ шэнэ хатарынь ойлгогдонгүй үлэшэхэдөө болохо. Юундэб гэхэдэ хүнэй хаража һурашаһан, дадашаһан юумэнһээ шал ондоо байжа байна бшуу, гадна тэрэниинь баледэй хатар бэшэ гэжэ арсахашье хүнүүд байха. Мүнөөнэй харагша шэнэ хатарай удхые ойлгожо ядажа магад. Энэ хадаа тэрэнэй юумэ ойлгохогүйһөө бэшэ, харин классическа баледтэ дадашаһан дээрэһээнь болоно. Тиихэдэ бидэ, хатар зохёон табигшад, мүнөө үеын балет зохёоходоо, классическа баледэй хатарта адли һайхан аад, олые ойлгуулжа шадаха хатар һанажа, гүйсэдхэхэ бодолой хэлэн болгожо биранагүй бшуубди.

Мүнөө үеын совет хүн гээшэ урданай баатарнуудһаа дутуугүй зүрхэтэй, сэдьхэлтэй, бодолтой, мүн бэе махабадаараашье һайхан, энэ хүнэй хүдэлсэ, эрмэлзэлшье һайн, һайхан юумэ бэелүүлхэ гэһэн зорилготой. Эдэ бүгэдыень мүнөөнэй хатар хэрэглэн харуулжа болохогүй юм гү гэжэ зариман бододог, тиимэ мүнөөнэй хатарай (танцевальна) хүсөөр табигдаһан баледүүдшье дайралдадаг. Теэд тиимэ баледүүдые харахада үйлэнь, хүгжэмынь тус хатартаяа нэгэдэжэ, нэгэ хэлэн боложо бирадаггүй хэбэртэй.

Бидэ эдэ бүгэдые хэлэхэдээ, классическашье, мүнөөнэйшье баледүүдтэ арадай үндэһэ яһанай хатарһаа угтай жэнхэни һайхан хүдэлсэнүүд хэрэглэгдэжэ шадаха эрэгтэй, хэрэглэгдэдэгшье, тиимэһээ мүнөө харадаг баледэй жэшээ зандаа үшөөл үни удаан саг соо үлэхэ гэнэбди.

Буряад хатарай һайханиие, тэрэнэй баяниие «Агуу гоохон Ангар дүүхэй», «Инаг дуранай түлөө» гэһэн баледүүдые хараһан хүнүүд һайн мэдэхэ байха. Тиимэһээнь СССР-эй арадай артистка Л. П. Сахьяновагай буряад баледэй бэеэ олон хүгжэхэ замда хэһэн нэмэри айхабтар ехэ. Илангаяа психологическа зүйл гэхэ гү, али хүнэй сэдьхэлэй хүдэлсэ харуулха талаар Сахьянова онсо бэлигтэй, тэрэнэй баян дүй дүршэл энэ хэрэгтэ зорюулагданхай. Тиимэһээнь лэ буряад баледэй гол геройнууд амиды хүнүүд тухай хөөрэһөөр үзэгдэдэг гэхэ гү, али мүнөө үеын харагшадай эрилтые хангажа шададаг байна. Энэ хадаа манай баледүүдэй ута наһатай байхые гэршэлнэ. Эгээл иимэ һайхан хуби заяан «Инагууд тухай домог» гэжэ баледтэ дайралдаа гэжэ һанагшаб. Хатан хаан Мехмене гэгшын ролиие Л. П. Сахьянова тон өөрынхеэрээ, минии мэдэхэ балеринэнүүдһээ булганһаань ондоогоор гүйсэдхөө юм. Ферхадта тэрэнэй дурлаһаниинь миин юрын инаг дуран бэшэ, харин ехэ мэдэрэлэй үхэл шэнгеэр харуулагдана, тиимэһээл тэрэнэй дуран хүсэтэй боложо шадана, энэ хүсэндэнь олон хара бодолнууд шатана.

Л. П. Сахьяноватай нүхэсэхэдэ, ажаллахада һонин. Би балет табидаг мэргэжэлтэй хүн хадаа актрисын ямараар хүдэлдэгыень һайн мэдэхэб гэжэ һананаб. Тэрэнэй ехэ хүнгэхэнөөр сценэ дээрэ хатархые харахадаа зарим хүнүүд энэнь балеринын үдэр бүри бэеэ һорижо хэлэшэгүй, һанагдашагүй ехэ ажал хэһэнэйнь, үдэр һүнигүй оролдоһонойнь гэршэ гэжэ ойлгододогшьегүй байжа магад. Би баледэй хатаршанай ажалые айхабтар хүндэ гэжэ һанагшаб. Һорёогоо жэлэй дүрбэн сагта алдангүй байхаһаа гадна, уран зохёолой, искусствын гүн гүнзэгые харуулжа шадаха, мүн өөрөө ехэ зохёолшо байха хэрэгтэй. Өөрөө зохёолшо, өөрөө бэлигтэй бэшэ һаа, мянгашье хатарбал ехэ юумэ туйлахагүйш. Лариса Петровнада адли буряад баледтээ хамта урган, арадта шэнэ искусство асархагүйш. Тиимэһээ манай Буряадай баледэй хатаршад зорилгоёо һайн мэдэдэг юм. О. Короткова, Л. Протасова, И. Дружинина, Т. Миханошина, В. Гонженко болон бусад баһал оролдосотойгоор ажаллажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлжэ байдаг. Совет засагай жэлнүүдтэ буряад араднай социалис удхатай, түхэл маягаараа национальна искусстватай, тэрэ тоодо баледтэй боложо шадаа. Тэрэнь совет хүнүүдые дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ, илангаяа гоё һайхан тухай ойлгуулжа, һайн һайхан мэдэрэл түрүүлжэ, энэ мэдэрэлэй хүсэн доро сэдьхэл баяртай, урма зоригтой болоходонь туһалжа, аргагүй ехэ үүргэ дүүргэнэ. Балет хуушараа, шэнэ хатар хэрэгтэй болоо гэһэн зарим нэгэнэй эрилтэ дуулдадаг. Теэд баледһээ ондоо хүгжэм нюдэндэ харуулан ойлгуулха хатар гэжэ үгы байна бшуу. Тиимэһээнь баледые ойлгожо һураха, тэрэнһээ туһа абажа шадаха гээшэ баһал шухала. Нэгэ жэл ото балет хараад, одоол тэрэниие ойлгохо бологдоо гэдэг баһа буруу гэжэ һанагдана. Һайн балет хараха бүри шэнэ зохёол мүндэлбэ гэжэ һанахаар байдаг, балет ойлгожо һураха бүришни тэрэ шэнээр лэ үзэгдэхэ. Иигэжэл хүн үдэрһөө үдэртэ зүжэгһөө зүжэг хүрэтэр хубилдаг, иигэжэл хүн искусствын нүлөө бэе дээрээ үзэдэг.

«Имагтал хүгжэм лэ хүнэй сэдьхэл хүдэлгэжэ шададаг шэдитэй хүсэн мүн»,—гэжэ Карл Маркс хэлээ һэм шуу. Тиимэ байхаһаа гадна хүгжэмдэ оршуулга гэжэ хэрэггүй, энэмнай яһатан бүхэндэ ойлгосотой. Энэ хадаа үнэхөөр ехэ хүсэн. Энэ хүсые зүбөөр, арадта туһатайгаар хэрэглэжэ шадаһан гайхамшаг хатаршад, балетмейстернүүд, жэшээнь, гансахан Ленинградай Кировскэ театрта хэды олон бии гээшэб! Үнгэрһэн зуун жэлдэ тус театрта Мариус Петипа ба Лев Иванов хүдэлөө һэн. П. И. Чайковскитой тус театр нягта холбоотой байгаа. Михаил Фокин энэ сценэ дээрэ түрүүшын ород баледүүдые табижа, зониие гайхуулаа, Галина Уланова ба Вахтанг Чабукиани хоёр хатарха замаа Кировскэ театрай сценэһээ эхилһэн...

Иигээд лэ тоолохо болоо һаа совет баледэй амжалта гайхамшаг ехэ, дэлхэйн балетнэ культурада тэрэнэй оруулһан нэмэри сэгнэжэ барашагүй ехэ. Урдань хатаржа болохогүй гэлсүүлдэг Рахманиновай, Григэй, Дебюссиин, Стравинскиин богонихон үйлэтэй хүгжэмэй зохёолнуудаар Ехэ театрай балетмейстер Л. Якобсон гайхамшаг һонин хатарнуудые зохёогоо. Мусоргскиин «Дэлгүүр дээрэхи зурагуудые» Ф. Лопухов балет болгоо. Иимэнүүд шэнэ шэнэ туйлалтанууд манай совет баледэй урагшаа, шэнэ илалтануудта зорижо ябаһыень гэршэлнэ. Энэ шэнэ туйлалтанууднай Францида, Англида, Америкэдэшье хүндэтэйгөөр хүлеэгдэдэг, дэлхэйн баледэй шэнэ алхам гэжэ тоологдодог.

А. БАТУБАЕВА,
балетмейстер.

Гоё һайхан тухай хөөрэлдөөн

Гусиноозерскын хубсаһа оёдог фабрикын коллектив эрхим шанартайгаар гадар хубсаһа, элдэб зүйлэй бусад хубсаһа оёжо, республикын ажалшадай дунда мэдээжэ болоһон юм. Үшөө ехээр хубсаһа оёхо түсэб табиһан тус фабрикын коллектив гэрэй эзэн эхэнэрнүүдтэ даабари үгэжэ, хубсаһа оюулна. Мүнөө энэ фабрикаһаа даабари абажа, 27 гэрэй эзэн эхэнэр элдэб зүйлэй үмдэ, үхибүүдэй хубсаһа, малгай оёно. Тиигэжэ гэртээ хубсаһа оёдог эхэнэрнүүд продукцияа һайн шанартайгаар тушаана. Тэдэнэй дундаһаа дүрбэн үхибүүдэй эхэ Любовь Лубсановна Балданова гоё һайханаар хубсаһа оёжо, даабаряа үлүүлэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Л. Балданова.

А. ШУЛУНОВОЙ фото.

ПЕНСИОНЕРНҮҮД ТУҺАЛНА

Баргажанай аймагай ажахынуудта үбһэ хуряалга түлэг дундаа ябажа байнхай. Эгээл энэ үедэ һая байгуулагдаһан Гааргын совхоздо үбһэндэ ябаха хүнүүд дуталдаба. Энээниие һайн мэдэхэ пенсионернүүд Шалсама Цыренова Бүүбэй Цыренов хоёр һайн дураараа мал харууһалхаар шиидэжэ, тэндэ хүдэлжэ байһан залуушуулые үбһэндэ гаргаба.

Пенсионернүүд Цыбикмид Дашиев Дандар Дугаров хоёр үбһэ хуряалгын энэ халуун үе сагта совхозойнгоо сабшалан, таряалан адууһа малһаа харууһалжа байнхай.

С. ОЧИРОВ.

Репортаж. ҮДЭ, СЭЛЭНГЫН УУЛЗУУР ДЭЭРЭ

ССР Союзай Далайн Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулагдаһан баяр ёһолнууд Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдөө. Жэшээлхэдэ, оронойнгоо бүхы арад зоной энэ һайндэрые угтуулан, республикын Пионернүүдэй байшан Эдир техникүүдэй станцитай хамта «Уһан дээрэхи наада» үнгэргөө.

Улаан-Үдын һургуулинуудай һурагшадые, мүн үхибүүдэй талмайнуудые түлөөлһэн арба үлүүтэй отряд, командануудай хүтэлбэрилэгшэд һайндэрые үнгэргэлгэдэ бэлэн байһан тухайгаа 2-дохи рангын отставкын капитан Г. Е. Дружининда мэдээсэбэ.

Удаань хэдэн онгосонуудаар үдэшүүлэгдэһэн катер улад зоной суглараһан газарта дүтэлжэ ерэнэ. Тэрээн дээрэ мантан томо һэрээ бариһан Нептун өөрынгөө үнэн зарса Русалкатай зогсоно.

— Би хадаа бүхы океан, далайнуудай, уһа голнуудай эзэн хаан мүн гээшэб. Мүнөөдэр танай Улаан-Үдэ хотодо наада зугаа үнгэргэхэеэ ерээб. Энэ сэнгэлгые нээгдэһэндэ тоолохымни тула далайн хохидолдо орохо хүбүү үгэгты,— гэнэ. Удаань Нептунда хүбүү барижа тушаахадань, һахалаа эльбэн маһаржа абамсараа, оро бодогүй уһа руу шэдэжэрхинэ.

Энэ хадаа хэр угһаа хойшо далайда тамарагшадай ёһолол һэн тула сугларагшадые ехэтэ һонирхуулаа.

Удаань онгосоор урилдалга, уһанда тамаралга болон аргамжа татажа хүсэеэ туршалга гэхэ мэтын бусадшье мүрысөөнүүд олоной хабаадалгатайгаар, хүхюутэйгээр үнгэрөө.

...Уржадэр ДОСААФ-ай республикын комитедэй дэргэдэхи Далайн Флодой һайн дуранай клуб СССР-эй Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулан Үдэ, Сэлэнгын уулзуурта ехэ һайндэр үнгэргэбэ.

Үдэ боложо байха үедэ Үдэ, Сэлэнгын сохимол бетон эрьеэр улад зон дүүрэнхэй байгаа. Мүн эндэ эрье зубшаад, спортын республикадахи бүлгэмүүдэй тугууд болон далайда тамарагшадай дохёогой үнгэ бүриин запасай тугханууд мүрэн тээһээ бууһан һэбшээндэ намилзана.

Уданшьегүй Далайн Сэрэгэй марш — хүгжэм һүртэй гоёор зэдэлжэ, Сэлэнгэ мүрэнине уруудан багахан катерай зуралзан дүтэлхые сугларагшад шэмээгүй адаглана. Тэрээн дээрэ сэрэгэй гуримаар ёһолһон хоёрдохи рангын капитан Г. Е. Дружинин ерэжэ, ДОСААФ-ай республикын комитедэй түрүүлэгшэ А. К. Александров: — СССР-эй Далайн Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулжа жагсаагдаһан катернуудай нэгэдэмэл отряд парадта бэлэн,— гэжэ мэдээсэбэ.

Удаань нүхэр А. К. Александров үгэ абажа, морягуудай Эхэ орондоо хэзээдэ үнэн сэхэ, далайда дуратай, дайшалхы шадабаритай байһан тухай тэмдэглээ. Тиихэдээ адмирал Синявинай, Ушаковой, Спиридоновой, Нахимовай, Корниловай болон Макаровай хүтэлбэри доро эрэлхэгээр дайлалдаһан морягуудай шэн габьяада, моряк — эрдэмтэдэй, инженернүүдэй, корабль бүтээгшэдэй элитэ ехэ амжалтануудаар бидэ омогорхохо ёһоороо омогорхонобди гэжэ мэдүүлбэ.

Үнэхөөрөөшье хаанта засагай урдаһаа эсэргүүсэн бодоһон большевик-матросууд арад зоной зүрхэ сэдьхэлдэ мүнхэрөөл. Жэшээлхэдэ, «Потемкиной» баатаршуул, «Авророын» түүхэтэ буудалга хэзээдэшье мартагдахагүй...

Далайн Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулагдаһан һайндэрые нээлгын тэмдэгтэ республикын спортсоведэй түрүүлэгшэ М. Г. Калаганский, запасай капитан-лейтенант Ю. В. Говоров гэгшэд Сэрэгэй Флодой туг үргэбэд.

Катернуудай парад эхилбэ,— гэһэн үгэнүүд репродукторнуудһаа соностожо, һүртэ марш дахинаа зэдэлнэ. Уданшьегүй Сэлэнгые уруудан хорёод катернууд хойно хойноһоо һубарин ерэжэ захалба. Тэдэнине түрүүлэн ябаа «М» түхэлэй далайн хоёр буксирна катер дээрэ Сэрэгэй Флодто алба хэһэн офицернүүд, удаадахи катернуудтань морягууд сэрэгэй ёһолол үгэн сугларагшадай урдуур гарана. «Совет Далайн Сэрэгэй Флот мандаха болтогой!» гэһэн уряанууд зэдэлнэ. Үнгэ бүриин ракетэнүүд сэлмэг огторгойн гүн руу зуралзаад абана.

Гүн урасхалта Сэлэнгэмнай катернуудай нимэ олоороо һубарин гаража байхада, далай мэтээр долгёо туужа, эрьеэ эршэтэйгээр нэшэн байгаа.

Һайндэрэй хоёрдохи, бүришье һонирхолтой хубинь мүрысөөнүүд байгаа. Нэн түрүүн 4000 метртэ катернуудаар урилдажа эхилбэ. Судна бүтээлгын заводой главна инженер Н. Розанов, тэрэ заводой мастер Г. Егоров гэгшэдэй жолоодоһон катернууд түрүүлэн старт дээрэ ошожо, урасхал һүрин зогсобод.

Мүрысөөнүүдэй ахалагша судья, ДОСААФ-ай республикын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. П. Ольховатский тэмдэг үгэжэ, урилдаан эхилээ һэн. Н. Розановай катер абаһаар урагшаа ходоржо, нүгөөдэеэ долгинойнгоо нюрууда үлгыдүүлэн ахиба.

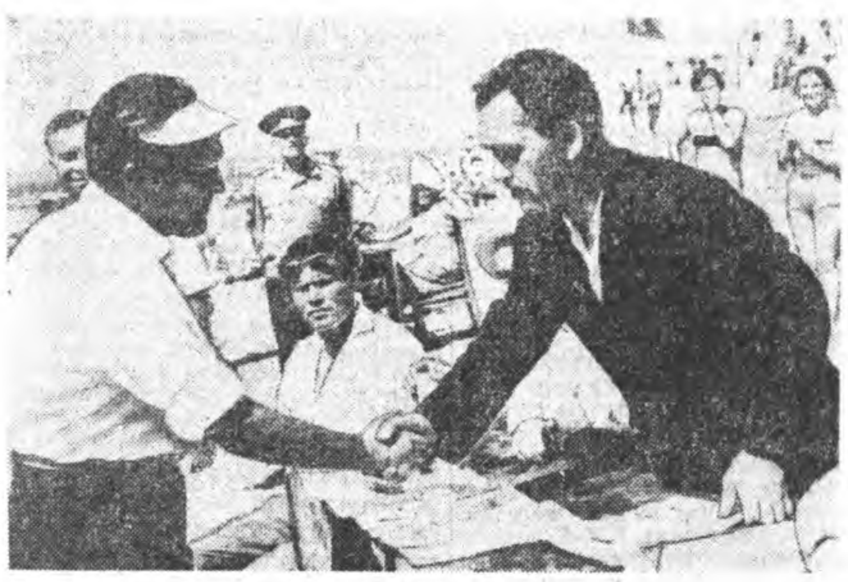
«370-М», «370-У» түхэлэй катернуудай урилдаанда нүхэр Н. Розанов илажа гараа. Тэрэнэй жолоодоһон катер дээрэ дурсагдагша зайе 6 минута 11 секунда соо дабаһан байгаа. Тиихэдэ фиништэ 6 секундаар гээгдэжэ ерэһэн Г. Егоров хоёрдохи һуурида гараа.

«Казанки» түхэлэй мотоорто онгосоор урилдаһан олон тоото спортсменүүдэй дундаһаа № 1 автотранспортна предприятиин жолоошон А. Воронин нэгэдэхи, барилгын материалнуудай Татауровтахи комбинадай түлөөлэгшэ В. Ворыгин хоёрдохи һууринуудые эзэлээ.

Түргэн ябадалта катерай хойноһоо зэлэтэһэн долгин дээгүүр уһанай санаар халюухайдан ябаха гээшэ нилээд хүшэр хэрэг ха. Энэмнай зоригтойшье, шадабаритайшье спортсменүүдэй бэелүүлхэ номернуудһаа бүридэдэг гээшэ. Тиимэһээ Сэлэнгын үргэн нюруу дээгүүр гоё һайханаар һүрэн халтиржа, харагшадай һайшаал. гайхалда хүртэһэн республикын МООП-ой түлөөлэгшэ В. Емельнов, уһанай станциин начальник Б Переплетов болон Ленинградһаа ерэһэн нүхэр Черниговский болон бусад үнэхөөрөөшье шадабаритай спортсменүүд байһанаа гэршэлээ.

Мүрысөөнүүдтэ эрхимлэһэн нүхэд ДОСААФ-ай республикын комитедэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: парад эхилбэ. ДОСААФ-ай республикын комитедэй түрүүлэгшэ А. К. Александров урилдаанда түрүүлһэн Н. Розановые амаршалжа байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ЮРТЭМСЭ ДЭЭРЭ ЮУН БОЛОНОБ

Баруун Германиин дай жүрөөдэгшэдэй аашанууд

Һүүлэй үедэ социалис гүрэнүүдэй хилэдэ тон дүтэхэнэ уласхоорондын империалис хархис хара үзэлтэнөөр дэмжэгдэһэн ФРГ-гэй дай жүрөөдэгшэдэй элдэб ааша гаргаха ябадал эли бодо ехэдээд байна.

Тээсгэн Балтиин далайда, Киле гэжэ далайн сэрэгэй бааза дээрэ заншал болоһон спортивна һайндэр үнгэргэхэ гэһэн шалтаг баряад, НАТО-гой сэрэгэй бүлэглэлдэ хабаатай оронуудай тугуудтай дайшалхы корабльнуудай харалга болоһон байгаа. Бүри һаяхан ФРГ-гэй урда талада бундесверэй агаарай десантна болон агаарай транспортна частьнуудай сэрэгэй һуралсал боложо үнгэрөө. Хэблэл газетэнүүдэй бэшэһээр хадаа, тэрэ һуралсал болохо үедэ парашюдаар бууха, десант хаялгын һургуули хээ. Август һара соо болохоёо байгаа «боро бобр» гэжэ нэрэтэй сэрэгэй һуралсалай үедэ, НАТО-до хабаатай бусад гүрэнүүдэй сэрэгүүдтэй хамта, бундесвер уһа мүрэнине гаталха, мүн гарсануудые түхеэрхэ шадабаряа харуулха болоно.

Мүн баһа сентябрь һарын тэп багаар ФРГ-гэй урда захада «хара арсалан» гэжэ нэрэтэйгээр сэрэгэй һуралсал үнгэргэхэ һанаатай гэһэн соносхол гараа. Тиихэ үедэ бундесверэй дивизинүүд американ сэрэгүүдтэй хамта, сэрэгүүдэй болон авиационно частьнуудай хоорондоо харилсаатайгаар байлдаа хэхэ, тэрэшэлэн олонациональна армиине материально-техническэ талаар хангаха аргые шудалха ёһотой юм ха. Һүүлэй үедэ Чехословакиин хилэ шадар нимэ хорото зорилготой сэрэгэй һуралсал хэхэ үнэн ушарай элирүүлэгдээд байһан дээрэһээ, ФРГ-гэй правительство сэрэгэй һуралсалые ондоо болзорто, бэшэ тээ хэхээр бэлэн гээд Баруун Германиин хэблэл бэшэһэн байха юм. Нээрээньшье ФРГ-гэй оборонын министр энэ сэрэгэй һуралсалые Баварида болохыень болюулжа, Баден-Бюртембург руу аблашаха тухай захиралта үгөө.

Зүгөөр сэрэгэй һуралсал хэхэ хэмжээ ба сагынь тэрэл хэбээрээ үлэнхэй. Тиигээд ерэхэлээрээ сэрэгэй һуралсалые баруун тээшэнь хэдэн арбаад километр зайгайгаар абаашажа хэхэдэ ямар хубилалта болохо бэлэй. Энэ сэрэгэй һуралсал хадаа хүрпэ һүүлаг социалис гүрэнүүдтэ, тон түрүүн Чехословакида эсэргүү тон хорото ааша гаргаһан ябадал болохо юм.

Социалис гүрэнүүдэй хилэ дээрэ дай жүрөөдэхэ ба үһөө нэхэхэ гэһэн шэнжэтэй хорото ааша гаргадаг ябадал ФРГ-дэ юрын заншал болонхой. Зүгөөр нимэ аашануудые эли бодо ехээр гаргаха ябадал Чехословакидахи догоодын хархис хара үзэлтэнэй толгойгоо үндылгэжэ байһан сагтай «тудаһанда» анхаралаа табихаар байна.

Уласхоорондын империализм хадаа социалис гүрэнүүдтэ эсэргүү һүйдхэл улам ехээр хэжэ, тэдэнэй нэгэдэл һуларуулха, социалис общественэ досоо талаһаань һандаргаха гэжэ эрмэлзэнэ. Дэлхэйн социалис хани найрамдал өөһэдынгөө зэргэнүүдые нягтаруулан бүхэлжэ, империалис хархис хара үзэлтэнэй аашада харюусана.

Советскэ Союз, мүн бэшэшье социалис гүрэнүүд пролетарска интернационализмын заршам үнэн сэхээр баримталан, Чехословакиин коммунистнуудай, бүхы ажалшадай өөһэдынгөө социализмын илалта аршалан хамгаалха хэрэгтэнь шухала хэрэгтэй туһаламжа үзүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлнэ. «Империалистнуудай дай хэжэ гү, али дай хэнгүйгөөр, мүн досоо талаһаань гү, эли газаа гээһээнь социалис системэдэ һандарал ушаруулжа. Европодохи хүсэнүүдэй хубааралгые өөһэдынгөө туһада хубилгаха гэһэн һэдэлгые хэзээшье зүбшөөхэгүй байнабди»,— гэжэ социалис оронуудай аха дүү партинуудай түлөөлэгшэдэй Варшавада болоһон уулзалга дээрэ баталан абаһан бэшэг соо хэлэгдэнэ.

Гонолулуда болоһон уулзалгын һүүлээр

США-гай президент Джонсон, тэрэнэй дахуул болохо Урда Вьетнамай «засаг баригша» Тхиеу гэгшэдэй Гонолулуда уулзажа, 24 час соо хөөрэлдэһэн дүнгүүд дээрэһээ баруун гүрэнүүдэй зарим олонигтэ болон хэблэл газетэнүүд ехээр дураа гутаһан байха юм. Тэдэнэр Вьетнамда амгалан байдал тогтооxо гэжэ һулагүй найдажа байгаа бшуу. Энэ уулзалгын болохын урда тээ Баруун гүрэнүүдэй, тон түрүүн Америкын хэблэл хадаа Вьетнам талын гол эрилтэнүүдые Джонсон анхаралдаа абажа түбхын түрүүндэ ДРВ-е зэрлиг муухайгаар бомбодолгобо болюулаад, Парижда боложо байгаа хөөрэлдөөнэй урагшатай һайн байхын тула шухала эрхэ байдал бии болгохо бэзэ гээд бэшэдэг һэн. Тэрэшэлэн Урда Вьетнамдахи хүсэнүүдэй хубааралгые америкынхид зүбөөр сэгнэжэ үзөөд, нэрээ гутаһан Сайгоной засагаархинда нүлөө үзүүлжэ шадаха юм гэжэ найдадаг бэлэй.

Теэд тиимэ юумэ үзэгдөөгүй байшоо.

Харин Вьетнамда эб найрамдал тогтоохын тула ДРВ-е бомбодолго болюулха тухай, Урда Вьетнамһаа американ сэрэгүүдые гаргажа абаашаха тухай асуудалнууд Гонолулуда юрэдөө хэлсэгдээгүй байна ха юм. Энээн тухай Урда Вьетнамай «президент» Тхиеу пресс-конференци дээрэ һайрхуугаар мэдүүлһэн байна. Сайгоной дахуул хэлсээ хэхэдээ өөрынгөө һанаһанда хүрэбэ гээд тэрэниие хүхеэһэн байха юм. Бомбодолго болюулха ба Америкын сэрэгүүдые гаргажа абаашаха тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ гэһэн зэрэб үгые Джонсон өөрөө «хооһон шалиг үгэ хүүр» гэжэ нэрлэһэн байгаа.

Ниxэдэ Гонолулуда юун тухай хэлсэгдэһэн болоноб? Шалиг олон үгөөр бэшэгдэһэн коммюнике дээрэһээ харахада, Холбоото Штадууд Тхиеу гэгшые бүри мүһэн дэмжэхэ байһан тухайгаа сэхэ руунь мэдүүлээ юм ха. Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын национальна фронттой США ямаршье холбоо байгуулхагүй, мүн Урда Вьетнамда амгалан тайбан болохынь тула коалиционно правительство тогтоохо гэһэн һанамжые дэмжэхэгүй байһан тухай Джонсонтой найлуулга Урда Вьетнамай «президент» абаа гэнэ. Тиихын орондо Холбоото Штадууд Урда Вьетнамай армиие улам олон болгохые эрибэ. Жэшээнь, полициинхидтэй болон «бэеэ хамгаалгын сэрэгүүд» гэдэгтэй хамта, Сайгоной засаг баригшадай зэбсэгтэ хүсэнүүд энэ жэлэй һүүл багаар нэгэ миллиондо хүргэгдэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура гансал хара амяа хаража һанаашархаһан Тхиеу энэ мэтын «жэжэ юумэ» огто тооногүй.

Тиигээд ерэхэлээрээ, Урда Вьетнамда 1 миллион хүнэй арми (тэндэ ошоод байһан 600 мянган американ солдадууд дээрэ нэмэжэ) бии болгохо гээшэ Урда Вьетнамые амгалан тайбан болгохо гэһэн һанаашалга бэшэ ааб даа. Америкын Холбоото Штадууд Вьетнамда боложо байгаа дайе улам шангадхаха гэһэн гутамшаг хараа бодолоо баримталһан заңгаараа. Тиин энээн тушаа һамууран тээлмэрдэжэ болохо хүнүүдтэ США-гай оборонын министр Клиффорд яһала тодо һонор тайлбари үгэһэн байха юм. Тэрэ хадаа Гонолулуһаа бусажа ерээд байхадаа, США Вьетнамдахи өөрынгөө политикада ямаршье хубилалта оруулха хүсэлгүй, харин шэнэ шэнэ сэрэгэй түхеэрэлгэ хэхэ юм. Тиин Холбоото Штадуудай стратеги ба тактика ондоо болохо юм гэжэ юрэдөө хүлеэһэнэй хэрэггүй гэжэ хэлээ һэн.

Бонной тушаалтад Вашингтон ошобо

Үнгэрһэн недели соо Бонной дээдэ тушаалтад — оборонын ми[нистр] Шрелер, финансын ми[нистр] Штраус гэгшэд Вашингтон о[шоо]... мүн тиимэ тушаалтай америка[н] нинар Клиффорд, Фаулер гэгшэ[д] тэрэшэлэн США-гай гүрэнэй [секре]тарь Расктай хөөрэлдөө хэһэн [бай]гаа. Хэлсээндэ хабаадагшадай [нэрэ]дэг министерствэнүүдэй нэрэ рэһээшье харахада, гол түлэб [сэрэ]гэй болон финансын талаар асу[удал]нууд хэлсэгдээ гэжэ таажа мэ[дэхэ] болоно ааб даа. Жэшээнь, х[оёр] гүрэнэй хэблэл газетэнүүдэй [бэшэ]һээр хадаа, «Кампфпанцер-70» шэнэ түхэлэй танк хамтаржа [бүтээ]хэ түсэбүүд хэлсэгдээ юм ха. Баруун Германида байрлаһан а[мери]кан сэрэгүүдэй гаргашануудые лютаар түлэхэ асуудалнууд х[элсэг]дээ.

Баруун Германиин түлөөлэгш[эд] миллиард доллар сэнтэй шэнэ [сэрэ]гэй захил США-да хэхээр бэлэ[н бай]һан тухайгаа мэдүүлбэ. Тии[хэдэ] ФРГ-гэй агаарай сэрэгэй хүс[э]тэ «Фантом» гэжэ 88 истреби[тель-]бомбардировщик, мүн «тарфа...» гэжэ табяад истребитель-бомба[рди]ровщик үгэхэ ушартай болоно.

Зүгөөр энэ хэлсээн гансал [фи]нансын болоод, оборонын асууд[алаар] дүүрээ бэшэ юм. Президент Д[жон]сон Гонолулу ошожо ерэһэнэй [һүү]лээр, өөрынгөө Техасай ба[йшан] амаржа байһан аад, яаралта[йгаар] Вашингтон ерэжэ, түрүүшээр [про]граммада оруулагдаагүй байд[алаар] һэань, Бонноо ерэһэн айлш[адтай] уулзажа хөөрэлдэһэн байгаа б[ша].

Энэ хоёр гүрэн халаа юрэнхы[й им]периалис ашаг туһаяа харал[даад] сэрэгэй политическэ холбоотой [бо]лонхой. Бонн үһөө нэхэхэ һана[таа] байһан дээрэһээ, Америкын дэ[мжэ]гэдэ найдаха гэнэ. Тиихэдэ Хо[лбоо]то Штадууд социалис гүрэн[үүдтэ] эсэргүүсэн тэмсэхын тулада, Ба[руун] Германиие сэрэгэй политическэ [...] жуур болгохо һанаатай.

Эгээ иимэ ушарһаа, хилын са[ана]хи хэблэл газетэнүүдэй мэдээсэл [дээ]рэһээ харахада, Вашингтондо б[оло]һон хэлсээн дээрэ харагдаһан асуудалнуудай нэгэниинь — НА[ТО]гой бүлэгые саашадаа бэхижүүлх[э] һэн байха юм. Бүгэдын мэдэ[хээр] НАТО гээшэ социалис гүрэнү[үдтэ] эсэргүүсэхээр зорюулагданхай. [Тэ]рэшэлэн Европодохи энэ эз[эр]түримхэй сэрэгэй бүлэглэл со[циа]лис оронуудта харша һүйд[хэлэй] ябуулганууды бүри шангадхаха һэн байха юм.

С. ИВАНОВ
А. РАЧКОВ
(ТАСС)

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ЦААНАҺАА

ДРВ-дэ 3.055 Америкын самолёт унагаагдаа

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнамай Арадай армиин агаарай добтолгоһоо хамгаалха частьнууд июлиин 25-да Нгеан болон Куангбинь гэжэ провинцида хоёр американ самолёт буудажа унагааба. ВИА агентствын дамжуулһан нэмэлтэ мэдээнэй ёһоор, июлиин 22-то ба 24-дэ Нгеан, Куангбинь, Хатинь гэжэ провинцинуудта Вьетнамай зенитчигүүд 3 американ самолёт буудажа унагааһан байгаа.

ХИТАДТА БОЛОЖО БАЙҺАН ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

Мао-Цзэ-дунай бүлэг мүнөө шэнэ пропагандын кампани ябуулжа эхилээ. Тиихэдээ «гэгээрэл болбосоролой талаар хубисхалай түлөө» гэжэ тэрэнээ нэрлэбэ. Тиимэрхүү кампаниин эхилхын урда тээ Мао Цзэдунай «тон шэнэ түүхэтэ заабари үгтөө» гэдэг зантай юм. Тэрэ хадаа Шанхайн станок бүтээдэг заводой жэшээгээр, инженер-техникүүтэй кадрнуудые һурган бэлдэхые уряалһан байна. «Маогой үгэһэн заабари» хадаа тус завод дээрэ техническэ кадрнуудые хэрэглэдэг «дүй дүршэл тухай» хоёр корреспондентын бэшэһэн тоосоонтой хамта газетэнүүдтэ хэблэгдээ һэн. Техникум дүүргээд, завод дээрээ бусажа ерэһэн хүдэлмэришэд институт, аспирантура дүүргэһэн гү, али хилын саана һураһан хүнүүдтэ орходоо, үлэмжэ мэргэжэлтэй байдаг гээд авторнууд лаблаһан байха юм. Үйлэдбэриин дүй дүршэл гээшэ эрдэм һураха хэрэгтэ туһалдаг гэһэн хуушанай үнэн ушарые Маогой реформаторнууд бүтэхэгүй уймар шалиг үгэ болгоно. Тиихэдээ «ном һудар дээрэһээ хүнүүд мохоо болодог, «эрдэм гээшэ хүниие үүсхэл хэшээлгүй болгодог» юм гэжэ хэлэнэ. «Хүнүүд ном ехээр уншаха тумаа бэеэ шүдэрлөөд, зориггүй болоно» гэжэ тэрэ газетэдэ гараһан тоосоон соо хэлэгдэнэ. Дээдэ һургуули дүүргэһэн хүнүүдые завод дээрэ инженернүүдээр бэшэ, харин жиирэй хүдэлмэришэд болгожо эльгээхэ хэрэгтэй гээд тэдэнэр дурадхана.

Мао Цзэ-дунай гаргаһан энэ сургал заабариие «эрдэм болбосоролой талаар хэгдэхэ хубисхалай» эшэ үндэһэн болгохые уряална. Мүн тэрэнэй заабариие «агууехэ дайшалхы программа», «түүхэтэ документ», гэхэһээ байтагай, «марксизм-ленинизмые шэнээр хүгжөөһэн заабари» гээд Хитадай бүхы хэблэл соносхоно.

Зүгөөр Мао Цзэ-дун өөрынгөө «заабари» соо «юрэдөө дээдэ һургуулинууд хэрэгтэй болохо юм» гэжэ мэдүүлээд, «би гол түлэб естественнэ ба техническэ эрдэмдэ һургаха дээдэ һургуулинууд тухай хэлэнэб» гээд нэмэбэ. Зүгөөр һургаха болзорыень хороохо хэрэгтэй гэбэ.

Һуралсалай болзор хороохо гээшые дэмжэхэ зуураа, Хэнань провинциин «Юйбэй» гэжэ медицинскэ һургуулиие хэблэл газетэнүүд жэшээ болгон табина. Тэрэ хадаа «хүдөө нютагуудта тон олон үзэгдэдэг үбшэн тахалые эмшэлжэ, һэргылжэ» шадаха эмшэдые нэгэ жэл соо һургаад гаргана гэхэ һанаатай. Тиихэдэ Хитадай медицинскэ институдта найман жэл соо һургадаг болзорые Лю Шао-цин «контрреволюционно, ревизионис хараа шугам» гээд хэблэл хараал шэрээл табина. Гэхэ зуура дунда һургуулитай болоодүй хүнүүдые дээдэ һургуулинуудта абаха тухай нэгэн үедэ Мао Цзэ-дунай өөрынь захиралтаар хитадай хэдэ хэдэн институдуудта һургаха болзорые һунааһан байгаа.

Энэ шэнэ кампани дээдэ һургуули дүүргэгшэдые хүдэлмэридэ хубааха сагтай тудаба. Тиихэдээ «шахтер болохын тулада шахта ошохыень, арад зондо заалгажа һурахын тулада хүдөө гараад, «юрын таряашад боложо ажаллахыень» дээдэ һургуули дүүргэгшэдтэ хандаһан уряа гол болгоһон байха юм.

Энэ уряа мүнөө дээдэ һургуули дүүргэгшэдтэ хабаадажашье боломоор байха. Тэдэнэр гурбан жэл шахуу хаанашье, юушье һураагүй байна ха юм. «Соёлой хубисхал» гэдэг вузуудай болон һургуулинуудай, мүн научна ба техническэ кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгые һаатуулһан байгаа бшуу. Тиихэдээ профессорнүүд, багшанар ажалһаа намнагдаһан, эрдэмдэ һураха учебнигүүд үгы хэгдэһэн байна. Хэшээлээ ябуулжа байһан газарташье Мао Цзэ-дунай хэлэһэн юумэ хамтаараа сээжэлдэхэһээ ондоо юушье һураагүй байба. Студентнүүд «соёлой хубисхалда» хабаадалсаад, багшанарые алхиха сохихо, ном һудар болон түүхэтэ памятнигуудые үгы хэхэ, можо боложо хутагаар хадхалсаха ааша гаргажа байхадаа, ямар мэргэжэлтэй инженернүүд гү, али агрономууд болохо бэлэй.

Мүн тиихэтээ хамта, «Гуанмин жибао», бэшэшье зарим газетэнүүд дээдэ ба тусхай һургуули дүүргэһэн олохон хүнүүд «жиирэй ажалшад болохо дурагүй» гээд гомдол барина. «Соёлой хубисхал үүдхэгшэд» «бэрхэшээл үзэхэеэ айдаг, холын хүшэр хүндэ газар нютагуудта ошохоһоо хулжадаг» байшоо.

«Гэгээрэл болбосоролой шэнэ хубисхалда» зорюулагдаһан пропа[ган]дын материалнуудай угаа ехэ ү[зэг]хал дотор богонихон болзорто[й] һаань, гуманитарна мэргэжэ[лэй] кадрнуудые һурган бэлдэхэ шух[ала] байһан тухай юушье хэлэгдэнэ[гүй]. Энэ талаар Маогой һургаал за[аба]риие шудалха курсһаа ондоо ю[умэ] хэрэггүй гэжэ Пекиндэ тоолодог [болоод] бэртэй.

Эрдэмдэ һураха тушаа Мао Ц[зэ-]дунай «шэнэ заабари» гэдэг[ынь] тусгаар ушар шалтагаан дээрэ[һээ] гараһан байха юм. «Соёлой хуб[ис]хал» гэдэгынь шэнэ кадрнуудай [бэ]лдхэлдэ тойбо татахаһаа га[дна] предприятинууд дээрэһээ хууша[н] мэргэжэлтэдэй ехэхэн хубиие на[мна]жа гаргаһан байгаа. Техническэ [эр]дэмтэй хүнүүдэй тон дутамаг дээ[рэ]һээ үйлэдбэриин ажал таһал[даа] аюулда оробо. Тиихэлээрнь мү[н] Маогой бүлэг халаа дутаг ядаг һ[ур]гаад, мэргэжэлтэдые түргэнөөр [бэ]лдхэжэ, энэ нүхэеэ бүтүүлхэ һэ[дэ]лэлгэ гаргаба.

Мүн баһа ондоошье шалтаг бии. Мао Цзэ-дунай политикые ш[үүм]тийнa болоод партийнабэшэшье [ин]теллигенциин зүгһөө тон ехээр [шү]руушааһаар байна ха юм. Мүнөө ма[оист]нуул нийтын эрдэм ухаанай т[а]лаар ном үзэжэ, бэеэ зобоодог кадр ба интеллигенци бии болгонгүй, [ха]рин миил техническэ мэргэжэл[тэ]дые бэлдэхэ һуралсалай гуримтай [бо]лохо гэжэ һэдэнэ. Пекиндэ гараһ[ан] газетэнүүдэй бэшэһээр ха[даа] «энэнь Хитад оронойе зуугаад жэ[лэй] хугасаа соо ревизионизмһаа хахас[ал]ха тэхэ гү, али «Маогой үзэл ср[ок]тал» буруушааха ябадал үзэгдэхэ[гүй] болгохоор» найдуулха болоно.

Июлиин 24-дэ Пекиндэ «Маогой шэнэ заабариие» дэмжэһэн демонстрацинууд болобо. Мао Цзэ-дунай б[ү]лэгэй гаргадаг бэшэшье эл[дэб] аашануултал адли, эдэ демонстраци[нууд] хадаа Советскэ Союзда, КПСС-[тэ] эсэргүү хардалга, гүрдэлгэ хэх[ын] тулада хэрэглэгдэнэ.

(ТАСС, июлиин 27).

ГАЙХАМШАГ ИЛАЛТА

Эхэ ороноймнай ниислэл Москва хотын В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ стадион дээрэ Россин Федерациин область, хизаар, автономито республикануудһаа ерэһэн һур харбагшад РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө хэдэн үдэрэй туршада мүрысэбэ. Эндэ Буряадаймнай мэргэшүүл — һур харбалгаар спортын мастер Д. Эрдынеев, В. Гуров, нэгэдэхи разрядай Б. Бальчинов, Ц. Будаев, Х. Раднаев, Г. Эрдынеева, А. Будаева, Л. Раднаева гэгшэд хабаадалсаа.

Эдэнэр Москвагай, Яхадай, Шэтын болон бусад область, хизаарнуудай мэргэшүүлые ахижа, Россин Федерациин чемпионой нэрэ зэргэдэ, дурасхаалай кубогто хүртэһэн байна.

Х. РАДНАЕВ,
мүрысөөндэ хабаадалсагша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мүрысөөндэ хабаадаһан Х. Раднаев (зүүн гарһаа) Б. Бальчинов хоёр дурасхаалай кубок бариад байна.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

КУБАДА ҺАЙНДЭР БОЛОБО

ГАВАНА. (ТАСС). Монкадын казармада залуу патриодуудай добтолһоноо хойшо 15 жэлэй гүйсэһэн, национальна восстаниин үдэрые Кубын арад зон баяр ёһололоор тэмдэглэбэ. Энэ жэлдэ национальна һайндэрэй найр наадан Лас-Вильяс провинциин ниислэл хото—Санта-Клара городто болоһон байна. Тэндэ олон мянган хүнэй хабаадалгатай ажалшадай митинг болоо.

Тус митинг дээрэ Кубын Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Кубын Республикын премьер-министр Фидель Кастро ехэхэн үгэ хэлээ.

ЭДВАРД КЕННЕДИИН ШИИДХЭБЭРИ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Сенатор Эдвард Кеннеди вице-президентын тушаалда өөрынгөө кандидатурые дэбжүүлхэгүй гэжэ шиидэһэн тухайгаа соносхобо.

Эдвард Кеннеди Бостондо тунхаглаһан гобшохон мэдүүлгэ соогоо демократическа партиин болохоёо байгаа съездын түрүүлэгшэдэ, мүн энэ партиһаа президентын тушаалда дэбжүүлэгдэһэн гол кандидадууд болохо Хэмфри, Маккарти гэгшэдтэ дуулгаһан, саашадаа дахин һэлгэгдэхэгүй шиидхэбэри эсэслэн гаргааб гээд тэмдэглэһэн байна.

Ахайемни алаһантай холбоотой хубиин шанартай ушар шалтагаан дээрэһээ, вице-президентын тушаалда өөрынгөө кандидатура дэбжүүлхэһээ арсаһан байнаб гэжэ Э. Кеннеди мэдүүлһэн байна.

Сенатор байһан хадаа дотоодын ба гадаадын политикын тон шухала асуудалнуудые табидаг байхаб гэжэ Кеннеди тэмдэглэбэ. «Нью-Йорк таймс» газетын бэшэһэнэй ёһоор, демократическа партиин һунгуулиин урда тээхи программа зохёохо хэрэгтэ нүлөөгөө үзүүлхэ гэжэ оролдохоб гээд Кеннеди хани нүхэдтөө хэлээ юм ха. Баһа Вьетнам тушаа асуудалда, мүн үгытэй ядуу байдал һайжаруулха тэмсэлдэ Роберт Кеннедиин эхин һунгалтануудта соносхоһон хараа бодол баримталдаг байхаб гэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Дунда һургуули дүүргэгшэдые—үйлэдбэридэ» гэһэн түрүү бэшэг. «Зуун үдэрэй—зуун килограмм» гэһэн гаршаг доро материалнууд. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Социалис общественын интеллигенци» гэһэн ТАСС-ай материал. Загаһа үсхэбэрилхэ асуудалаар И. Максимовай статья. Редакцида ерэһэн бэшэгүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: Буркоопсоюзай түрүүлэгшэ А. Именохоевой статья. Хилын саанаһаа абһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Далайн Сэрэгэй Флодой үдэрые һайндэрлэлгэһээ репортаж. Спортын һонин. Соносхолнууд.

Улаан-Үдэ городой Октябрьска районой Гүрэнэй статистикын инспектор

Кирилл Батуевич МАЛИНОВСКИИН

наһа бараһантай дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй статистическэ управлениин коллектив гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгы гашуудалаа мэдүүлнэ.

Редактор

Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ. ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54 приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76 отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58 культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61

Гор. Улан-Удэ типография Управления по печати при Совете Министров БурАССР.

Н-01730. Зак. № 629.